

UTJECAJ NEOVISNOSTI PODUZEĆA O VLASNICIMA NA KVALITETU FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Prović, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:978237>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ NEOVISNOSTI PODUZEĆA
O VLASNICIMA NA KVALITETU
FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA**

Mentor:

Doc.dr.sc. Slavko Šodan

Student:

Marija Prović

Split, kolovoz, 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	4
1.1. Problem istraživanja.....	4
1.2. Predmet istraživanja.....	5
1.3. Hipoteze i ciljevi istraživanja.....	6
1.4. Metode rada.....	7
1.5. Struktura rada.....	9
2. OKVIR ZA FINACIJSKO IZVJEŠTAVANJE.....	10
2.1. Regulatorni okvir financijskog izvještavanja.....	10
2.1.1. Zakon o računovodstvu.....	11
2.1.2. Međunarodni standard financijskog izvještavanja.....	12
2.1.3. Hrvatski standard financijskog izvještavanja.....	13
2.1.4. Financijsko izvještavanje u promatranim zemljama.....	15
2.2. Financijski izvještaji.....	16
2.2.1. Izvještaj o financijskom položaju – bilanca.....	17
2.2.2. Račun dobiti i gubitka.....	18
2.2.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti.....	20
2.2.4. Izvještaj o promjenama kapitala.....	21
2.2.5. Izvještaj o novčanim tokovima.....	23
2.2.6. Bilješke uz financijske izvještaje.....	24
3. KVALITETA FINACIJSKOG IZVJEŠTAVANJA.....	27
3.1. Korporativno upravljanje.....	27
3.2. Motivi i tehnike manipuliranja u financijskim izvještajima.....	29
3.3. Kvaliteta dobiti.....	34
3.4. Važnost informacija i kvaliteta u financijskim izvještajima.....	37
3.5. Pregled prijašnjih istraživanja.....	39
4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE UTJECAJA KVALTETE FINACIJSKOG IZVJEŠTAVANJA NA INDEKS NEOVISNOSTI VLASNIŠTVA.....	42
4.1. Opis uzorka.....	42

4.2. Primijenjene metode u obradi podataka i definiranje varijabli...	43
4.3. Rezultati istraživanja utjecaja kvalitete financijskog izvještavanja na neovisnost poduzeća o vlasnicima.....	47
4.3.1. Deskriptivna analiza podataka.....	47
4.3.2. Korelacijska i regresijska analiza.....	50
5. ZAKLJUČAK.....	55
LITERATURA.....	56
POPIS ILUSTRACIJA.....	61
SAŽETAK.....	62
SUMMARY.....	63

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Financijski izvještaji se pojavljuju kao nosioci računovodstvenih informacija, njihov cilj je pružanje informacije o financijskom položaju, uspješnosti i promjenama financijskog položaja poduzeća. Koristi od financijskih izvještaja imaju menadžment, zaposlenici, vlasnici, investitori i svi ostali koji imaju vezu s poduzećem. Zbog toga je bitno da svi oni mogu saznati iz financijskih izvještaja realno stanje u kojem se poduzeće nalazi.

U modernim poduzećima podijeljena je vlasnička i upravljačka funkcija i vlasnici nisu menadžeri, nego oni upravljanje poduzeća prepuštaju menadžerima, i u tome je vidljiv agencijski odnos. U tom odnosu može doći do konflikta interesa između menadžera i vlasnika. Naime, menadžeri imaju svoje motive (npr. veće kompenzacije), a vlasnici svoje motive te je moguće da menadžeri koriste financijske izvještaje za vlastite interese na štetu interesa vlasnika. Primjerice, ako su menadžerske kompenzacije vezane uz ostvareni financijski rezultat, tada će oni imati jaki motiv manipuliranja dobiti i njegova iskazivanja više nego što bi dobit bila realna i istinita.

Kreativno računovodstvo predstavlja postupke i metode manipuliranja bilančnim pozicijama i njihovim vrijednostima prikazanim u financijskim izvještajima u svrhu ostvarivanja različitih ciljeva. Suvremeno računovodstvo, a posebno Međunarodni standardi financijskog izvještavanja koji predstavljaju izvještavanje temeljeno na načelima, a ne na pravilima, daju poprilično slobode menadžmentu u pogledu izbora između više računovodstvenih metoda i alternativnih postupaka.¹ Ta fleksibilnost u rukama poštene uprave i menadžmenta rezultira realnim financijskim izvještajima, ali se u nepoštenim rukama može itekako zloupotrijebiti i uzrokovati iskrivljenu sliku poduzeća.

Osnovni cilj svakog poduzeća je pružanje visoko kvalitetnih financijskih izvještaja koji pozitivno utječu na sve izravne i neizravne korisnike. Problem ovog istraživačkog rada odnosi se na pitanje upitne kvalitete financijskog izvještavanja.

¹ Negovanović, M. (2011): Otkrivanje zloupotreba u financijskim izvještajima, Računovodstvo, revizija i financije 6/11, str.48. financije 6/11, str.48.

1.2. Predmet istraživanja

Obilježje zemalja kontinentalnog računovodstvenog sustava u koje se ubraja RH i okolne zemlje kontinentalnog dijela Europe je dominantno bankovno financiranje i visoka koncentracija vlasništva. U takvim situacijama vlasnici poduzeća imaju značajan utjecaj na donošenje poslovnih odluka menadžera, te menadžeri nemaju potpunu neovisnost u poslovanju, a samim time imaju i manje mogućnosti za manipuliranje i vlastito bogaćenje nauštrb interesa vlasnika, za razliku od slučajeva gdje postoji samo jedan ili nekoliko vlasnika. Njihov utjecaj na poslovno odlučivanje menadžera će biti puno manji te će menadžeri imati veću moć.

Nakon što se u prethodnom poglavlju definirao problem istraživanja moguće je formulirati predmet istraživačkog rada kao ispitivanje utjecaja indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu financijskog izvještavanja.

Najčešći pokazatelj kvalitete financijskog izvještavanja je pokazatelj kvalitete dobiti koji predstavlja sposobnost poduzeća da neprekidno osigurava novac svojim redovnim poslovanjem, tj. iz poslovnih aktivnosti.² Pokazatelj se izračunava kao omjer neto novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti i operativne dobiti. Može se zaključiti da je izvještaj o novčanom tijeku najmanje podložan računovodstvenim manipulacijama, pa će on dati pouzdanu sliku o poduzeću svim interesnim skupinama.

Za ovo istraživanje podatci su se prikupili iz baze podataka Amadeus. Odabrana su sva aktivna, velika, listana poduzeća s područja jugoistoka Europe, čije su države članice Europske unije, a to su: Bugarska, Hrvatska, Grčka, Rumunjska i Slovenija. Sva poduzeća koja kotiraju na burzi trebaju se pridržavati Međunarodnih računovodstvenih standarda i zbog toga bi podatci u ovom istraživanju trebali biti usporedivi.

² Aljinović Barać, Ž., (2016): Računovodstvo novčanih tijekova, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split.

1.3. Hipoteze i ciljevi istraživanja

Istraživanjem se nastoji utvrditi kako i u kojoj mjeri indeks neovisnosti poduzeća o vlasnicima utječe na kvalitetu financijskih izvještaja. S obzirom na opisani problem istraživanja i definirani predmet istraživanja, formira se glavna hipoteza:

H1. Veća neovisnost poduzeća o vlasnicima smanjuje kvalitetu financijskog izvještavanja

Na temelju postavljene hipoteze može se pretpostaviti da će poduzeća s najvišom ocjenom A indeksa neovisnosti o vlasnicima, odnosno manjom koncentracijom vlasništva, imati slabiju kvalitetu dobiti, za razliku od poduzeća koja imaju najnižu ocjenu D, odnosno koncentriranije vlasništvo.

Prvo će se definirati pokazatelji neovisnosti koji pokazuju stupanj neovisnosti poduzeća s obzirom na njegove dioničare koji je izračunat prema metodologiji BvD Amadeus baze podataka. *Indeks A* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare, od kojih nijedan nema više od 25% izravnog ili ukupnog vlasništva. *Indeks B* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare, od kojih nijedan nema više od 50% vlasništva, a imaju jedan ili više dioničara s postotkom vlasništva iznad 25%. *Indeks C* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare s ukupnim vlasništvom iznad 50%. *Indeks D* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare s izravnim vlasništvom iznad 50%. *Indeks U* se dodjeljuje poduzećima koje ne spadaju u kategorije A, B, C ili D, koji ukazuje na nepoznati stupanj neovisnosti. Ocjena A indeksa predstavlja najvišu ocjenu neovisnosti poduzeća o vlasnicima, odnosno najmanju koncentraciju vlasnika.

Koncentracija vlasništva može utjecati i pozitivno i negativno na kvalitetu izvještavanja, što su pokazala i neka dosadašnja istraživanja. Jedno od tih istraživanja su od Velury i Jenkins³ koja pokazuju da postoji negativna veza između koncentriranog vlasništva i kvalitete dobiti te da menadžeri koji posjeduju značajan dio kapitala u poduzeću imaju manje razloga za manipuliranje računovodstvenim podacima.

³ Velury, U., Jenkins, D.S. (2006): Institutional ownership and the quality of earnings, Journal of Business Research, Vol. 59, str. 1043–1051.

Alves⁴ u svom istraživanju dolazi do rezultata kako upravljačko vlasništvo i koncentracija vlasništva pozitivno utječu na kvalitetu dobiti te time unaprjeđuju kvalitetu i relevantnost financijskih izvještaja. Rezultati pokazuju da koncentracija vlasništva osigurava veću kontrolu poduzeća i učinkovit nadzor nad kvalitetom financijskog izvještavanja.

Givoly, Hayn i Katz⁵ su proveli istraživanje na temu kako vrsta vlasništva utječe na kvalitetu dobiti i došli su do rezultata da javna poduzeća čijim se kapitalom javno trguje imaju slabiju kvalitetu financijskog izvještavanja. Istovremeno, rezultati podupiru ideju da menadžeri javnih poduzeća imaju jače poticaje za manipuliranjem kvalitete financijskog izvještavanja, čime dolazi do smanjenja pouzdanosti i korisnosti financijskih izvješća.

Glavni cilj je istražiti i donijeti zaključak o povezanosti kvalitete financijskog izvještavanja i neovisnosti poduzeća o vlasnicima. Nakon kojeg se mogu izvući i dodatni ciljevi:

- pojasniti pojam indeksa neovisnosti vlasništva i njegovu podjelu,
- teorijski utvrditi pojam kvalitete financijskog izvještavanja,
- klasificirati osnovne tehnike i motive za manipuliranje u financijskim izvještajima,
- utvrditi postoje li naznake računovodstvenog manipuliranja u financijskim izvještajima na temelju uzorka,
- dokazati ili opovrgnuti postavljene hipoteze, te utvrditi mogućnosti privlačenja budućih potencijalnih vlasnika, investitora ili kreditora.

1.4. Metode istraživanja

Kako bi ovaj rad putem teorijskog istraživanja dao odgovor na postavljene hipoteze i ciljeve, koristit će se odgovarajuće znanstvene metode:⁶

- Metoda deskripcije - postupak jednostavnog opisivanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te empirijskih potvrđivanja odnosa i veza. Ova

⁴ Alves S. (2012): Ownership Structure and Earnings Management: Evidence from Portugal, *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 6(1), str. 57-74.

⁵ Givoly, D., Hayn, C.K., Katz, S.P. (2010): Does Public Ownership of Equity Improve Earnings Quality, *American Accounting Association*, Vol. 85, No. 1, str. 195-225.

⁶ Zelenika, R. (2000): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, 4. izdanje, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka.

metoda se primjenjuje u početnoj fazi istraživanja te zahtjeva primjenu tehnika promatranja kao glavnog načina prikupljanja podataka.

- Metoda klasifikacije - sistematska i potpuna podjela općeg pojma na posebne, koje taj pojam obuhvaća.
- Metoda prikupljanja podataka - u radu će se koristiti sekundarni podaci iz knjiga, stručnih i znanstvenih časopisa, međunarodnih publikacija, provedenih istraživanja te internetskih stranica.
- Metoda kompilacije - postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstvenoistraživačkog rada, odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja.
- Metoda komparacije - postupak uspoređivanja istih ili srodnih pojava te utvrđivanje njihovih međusobnih sličnosti u ponašanju i intenzitetu te razlika.
- Metoda analize i sinteze - metoda analize je raščlanjivanje složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove te izučavanje svakog dijela posebno i u odnosu na druge dijelove, dok je sinteza postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije.
- Metoda indukcije i dedukcije - dedukcija je definirana kao zaključivanje od općeg prema posebnom, dok je indukcija zaključivanje od posebnog prema općem.

Uz navedene znanstvene metode, u empirijskom dijelu će se koristiti i sljedeće statističke metode:⁷

- Deskriptivna statistika ili opisna statistika temelji se na potpunom obuhvatu statističkog skupa, čiju masu podataka organizirano prikuplja, odabire, grupira, prezentira i interpretira dobivene rezultate analize. Na taj način se, izračunavanjem različitih karakteristika statističkog skupa, sirova statistička građa svodi na lakše razumljiv i jednostavniji oblik. Ako se statističke metode i tehnike primjenjuju na čitav statistički skup, dakle ako su istraživanjem obuhvaćeni svi elementi skupa, oni tvore populaciju.
- Inferencijalna statistika temelji se na dijelu (uzorku) jedinica izabranih iz cjelovitog statističkog skupa, pomoću kojeg se uz primjenu odgovarajućih statističkih metoda i tehnika donose zaključci o čitavom statističkom skupu. Uvijek je prisutan

⁷Pivac S. i Šego B. (2006): Statistika, Alka Script, Zagreb str. 7.

odgovarajući stupanj rizika kad se rabe rezultati iz uzorka, za kojeg je poželjno da bude izabran na slučajan način i da bude reprezentativan. Inferencijalna statistika pripada skupini induktivnih metoda, kojima se izvode zaključci polazeći od općeg prema posebnome.

1.5. Struktura rada

Diplomski rad je podijeljen u 5 cjelina, uključujući uvod i zaključak.

U uvodnom dijelu rada se prikazuje predmet i temeljni problemi istraživanja, zatim se postavljaju istraživačke hipoteze, te ciljevi, metode kojima će se provoditi istraživanje i struktura rada.

U drugom dijelu rada prikazat će se regulatorni okvir za financijsko izvještavanje na međunarodnoj razini, u Hrvatskoj i u promatranim zemljama jugoistočne Europe, te osnovna svrha i značajke temeljnih financijskih izvještaja koje poduzetnici moraju sastavljati.

U trećem dijelu teorijski će se analizirati kvaliteta financijskog izvještavanja, koja prikazuje računovodstvene informacije korisnicima potrebne za upravljanje poslovanjem poduzeća. Spomenut će se tehnike i motivi manipuliranja u financijskim izvještajima, one manipulacije koje su u regulatornom okviru i one izvan njega.

U četvrtom dijelu rada provest će se testiranje postavljenih hipoteza i empirijsko istraživanje, kako kvaliteta financijskog izvještavanja utječe na indeks neovisnosti vlasništva. Koristit će se podatci iz Amadeus baze na temelju uzorka od 1 205 listanih poduzeća u zemljama jugoistočne Europe.

U posljednjem dijelu diplomskog rada prikazat će se zaključak do kojeg će se doći na temelju istraživanja. Na kraju će se moći reći da li je došlo do prihvaćanja ili odbacivanja hipoteze.

2. OKVIR ZA FINANCIJSKO IZVJEŠTAVANJE

Drugi dio diplomskog rada će se sastojati od dva dijela, u prvom će se obraditi regulatorni okvir financijskog izvještavanja kojim se regulira način sastavljanja financijskih izvještaja, dok će se u drugom dijelu teorijski opisati temeljni financijski izvještaji.

2.1. Regulatorni okvir financijskog izvještavanja

Vođenje poslovnih knjiga i unos podataka o poslovnim transakcijama u računovodstvu je onaj dio poslova koji prethodi financijskom izvještavanju. Računovodstvena obrada podataka i priprema financijskih izvještaja ne može biti prepuštena volji uprave društva ili računovođe, već je nužno u tom radu primjenjivati propisana načela i standarde, a njih utvrđuju računovodstvena strukovna tijela.⁸

U zemljama s razvijenim tržištem kapitala izvještavanje dioničkih društava podrazumijeva korporativno izvještavanje, u kojem je financijsko izvještavanje samo jedan dio. Financijsko izvještavanje koristi podatke iz financijskog računovodstva, pruža informacije vanjskim korisnicima i ono je pod mjerodavnošću institucije koja donosi i razvija računovodstvene standarde.⁹

Zakonski okvir računovodstvenog izvještavanja u Hrvatskoj za godišnje financijske izvještaje za izvještajna razdoblja koja počinju od 01. siječnja 2016., definiran je:¹⁰

- Zakonom o računovodstvu (NN 78/15, 134/15),
- Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja (NN 96/15),
- Pravilnikom o načinu vođenja Registra godišnjih financijskih izvještaja (NN 39/08, 37/09, 139/10 i 01/16),
- Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (140/06, 136/09)
MSFI-ji koji se već primjenjuju u Hrvatskoj više se ne objavljuju u Narodnim novinama, već su definirani Uredbom Europske komisije br. 1126/2008 od 3. studenog 2008. o usvajanju određenih Međunarodnih računovodstvenih standarda u skladu s Uredbom (EZ) br. 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća,

⁸ Belak, V. (2006): Profesionalno računovodstvo, Zgombić & partneri, Zagreb, str.55.

⁹ Tipurić, D. (ur.) (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 471.

¹⁰ Aljinović Barać, Ž., (2016): Računovodstvo novčanih tijekova, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split.

- Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (NN 86/15).

2.1.1. Zakon o računovodstvu

Prvi Zakon o računovodstvu (Narodne novine, br. 92/92) u Republici Hrvatskoj je usvojen 1992.godine te su kroz ovaj Zakon na temelju IV. Direktive EU definirane minimalne zahtijevane pozicije bilance i računa dobiti i gubitka. Posljednja verzija Zakona (Narodne novine, br. 78/15) usvojena je 2015. godine, a posljednje izmjene su usvojene u 2016. godini.¹¹

ZOR¹² je temeljni zakon kojim je detaljno uređeno financijsko izvještavanje, posebno za potrebe eksternih korisnika.¹³ Obveznici primjene Zakona o računovodstvu jesu trgovačka društva i trgovac pojedinac osnovani i djelujući sukladno odredbama Zakona o trgovačkim društvima i svaka pravna i fizička osoba koja je obveznik poreza na dobit.¹⁴

Ovim Zakonom uređeno je:¹⁵ računovodstvo poduzetnika, razvrstavanje poduzetnika i grupa poduzetnika, knjigovodstvene isprave i poslovne knjige, popis imovine i obveza, primjena standarda financijskog izvještavanja i tijelo za donošenje standarda financijskog izvještavanja, godišnji financijski izvještaji i konsolidacija godišnjih financijskih izvještaja, izvještaj o plaćanjima javnom sektoru, revizija godišnjih financijskih izvještaja i godišnjeg izvješća, sadržaj godišnjeg izvješća, javna objava godišnjih financijskih izvještaja i godišnjeg izvješća, Registar godišnjih financijskih izvještaja te obavljanje nadzora.

Po novom Zakonu poduzetnici se razvrstavaju na mikro, male, srednje i velike ovisno o kriterijima utvrđenim na zadnji dan poslovne godine koja prethodi poslovnoj godini za koju se sastavljaju financijski izvještaji.¹⁶

U tablici 1 prikazan je kriterij po kojem se razvrstavaju poduzetnici ovisno o veličini.

¹¹ Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, str. 33.

¹² Skraćenica ZOR predstavlja Zakon o računovodstvu

¹³ Aljinović Barać, Ž., (2016): Računovodstvo novčanih tijekova, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split.

¹⁴ Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 78. <http://narodne-novine.nn.hr/> [23.07.2017.]

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

Tablica 1: Kriterij za definiranje poduzetnika prema ZOR-u

Poduzetnici	Mikro (ne prelaze 2 od 3)	Mali (ne prelaze 2 od 3)	Srednji (ne prelaze 2 od 3)
Ukupna aktiva	2.600.000	30.000.000	150.000.000
Prihodi	5.200.000	60.000.000	300.000.000
Prosječan broj radnika tijekom poslovne godine	10	50	250

Izvor: Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_78_1493.html

Veliki poduzetnici su oni koji prelaze granične pokazatelje u najmanje dva od tri uvjeta, te banke, štedne banke, stambene štedionice, društva za osiguranje, dobrovoljni mirovinski fondovi, leasing-društva, investicijska društva, itd. Mikro, mala i srednja poduzeća po Zakonu su obvezna primjenjivati HSFI-je dok su sva velika poduzeća te sva poduzeća čiji vrijednosni papiri kotiraju na burzama ili se spremaju za uvrštenje na burzovnu kotaciju su obvezna primjenjivati MSFI-je.¹⁷

2.1.2. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja

U kontinentalnim računovodstvenim sustavima uglavnom se primjenjuju Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (*engl. IFRS – International Financial Reporting Standards*) donosi Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (*engl. IASB-International Accounting Standards Board*). Međunarodni standardi financijskog izvještavanja slijednici su Međunarodnih računovodstvenih standarda.¹⁸

IASB je utemeljen u Londonu, započeo je djelovati 2001. IASB se obvezao razvijati, u javnom interesu, jedan skup visoko kvalitetnih, globalnih računovodstvenih standarda koji zahtijevaju transparentne i usporedive informacije u općenamjenskim financijskim izvještajima. U ostvarivanju tih ciljeva, IASB surađuje s nacionalnim kreatorima standarda kako bi se postiglo zbližavanje računovodstvenih standarda diljem svijeta.¹⁹

Četnaest članova IASB-a imaju velika profesionalna iskustva i odgovornosti za povezivanje sa strukovnim organizacijama diljem svijeta. Fondacija komiteta za međunarodne standarde

¹⁷ Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 78. <http://narodne-novine.nn.hr/> [24.07.2017.]

¹⁸ Aljinović Barać, Ž., (2016): Računovodstvo novčanih tijekova, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split.

¹⁹ Narodne novine (2006): Odluka o objavljivanju međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 140. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/> [23.04.2017.].

(IASCF) odabire članove, nadzire i financira rad IASB-a. Financijska potpora dobiva se od većih računovodstvenih tvrtki, privatnih financijskih institucija i kompanija, središnjih i razvojnih banaka i drugih međunarodnih i profesionalnih organizacija.²⁰

IASB u svom konceptijskom okviru navodi tri specifična cilja financijskog izvještavanja:²¹

- pružanje informacija o financijskoj poziciji koja uključuje imovinu, izvore imovine, likvidnost i solventnost,
- pružanje informacija o uspješnosti poslovanja koje upućuju na sposobnost ostvarivanja profita od korištenja uloženi resursa,
- pružanje informacija o novčanim tijekovima, koje mogu poslužiti za predviđanje budućih novčanih tijekova i njihove uporabe.

U RH svi veliki poduzetnici i poduzetnici čije su dionice ili dužnički vrijednosni papiri uvršteni, ili se obavlja priprema za njihovo uvrštenje na organizirano tržište vrijednosnih papira, ne primjenjuju HSFI-e, već su dužni sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom MSFI-a i MRS-ova.²²

Obveznici Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja dužni su sastaviti šest temeljnih financijskih izvještaja (izvještaj o financijskom položaju, račun dobiti i gubitka, izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjenama kapitala i bilješke).

2.1.3. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja

Hrvatski standardi financijskog izvještavanja su računovodstvena načela i pravila koja primjenjuje računovodstvena struka, a koriste se kod sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja.²³ U Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja naznačene su temeljne koncepcije na kojima počiva sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja.

²⁰ Narodne novine (2006): Odluka o objavljivanju međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 140. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/> [22.07.2017.].

²¹ Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, str. 6.

²² Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 78. <http://narodne-novine.nn.hr/> [24.07.2017.]

²³ Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 85. <http://narodne-novine.nn.hr/> [25.07.2017.]

Svrha ovih standarda je:²⁴

- propisati osnovu za sastavljanje i prezentaciju financijskih izvještaja,
- pomoć revizorima u formiranju mišljenja jesu li financijski izvještaji u skladu s Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja,
- pomoć korisnicima financijskih izvještaja pri tumačenju podataka i informacija koje su sadržane u financijskim izvještajima.

U razradi računovodstvenih standarda i politika polazi se od računovodstvenih načela. To su temeljne računovodstvene pretpostavke kojima je glavni cilj da financijski izvještaji istinito i fer prikazuju imovinsko stanje i rezultate poslovanja.

Temeljne pretpostavke i načela:²⁵

- neograničenost vremena poslovanja i
- nastanak poslovnog događaja.

Cilj Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja je da financijski izvještaji temeljeni na ovim standardima pruže informacije o financijskom položaju i uspješnosti te novčanim tokovima poduzetnika koje koriste, u prvom redu, vanjski korisnici u donošenju ekonomskih odluka. Ciljevi Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja jesu razvijati u javnom interesu računovodstvene standarde koji zahtijevaju kvalitetne, transparentne i usporedne informacije u financijskim izvještajima.²⁶

Poduzetnici čiji su financijski izvještaji u skladu s HSFI-jem trebaju objaviti u bilješkama izjavu o njihovoj primjeni i sukladnosti.

HSFI-je primjenjuju mikro, mali i srednji poduzetnici.

²⁴ Narodne novine (2015): Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 86. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/> [22.04.2017.].

²⁵ Skupina autora (2012): Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja, Knjiga I., RRiF-plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, Zagreb, str. 56 .

²⁶ Narodne novine, (2015): Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 78. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_86_1709.html [23.07.2017.]

2.1.4. Financijsko izvještavanje u promatranim zemljama

Zemlje jugoistočne Europe koje su, uz Hrvatsku, promatrane u ovom istraživanju o kvaliteti financijskog izvještavanja i njenom utjecaju na neovisnost poduzeća o vlasnicima su: Bugarska, Grčka, Rumunjska i Slovenija.

S obzirom da su promatrane države u sastavu Europske unije, izvještavanje u ovim državama regulirano je Direktivom 1606/2002²⁷ od 19.7.2002., prema kojoj od 1. siječnja 2005. sva poduzeća koja kotiraju na uređenom financijskom tržištu EU imaju obavezu primjenjivati MSFI prilikom sastavljanja konsolidiranih izvještaja.

Bugarska²⁸ je postala članica Europske unije 1. siječnja 2007. godine. Od 2003. godine sva poduzeća koje kotiraju na tržištu vrijednosnih papira, uključujući banke, osiguravajuća društva, investicijske fondove i ostale financijske institucije, bile su dužne pripremiti konsolidirana financijska izvješća primjenom MSFI-jeva. Ulaskom u Europsku uniju zakonodavna vlast vezana za financijsko izvještavanje u Bugarskoj je dodatno izmijenjena kako bi bila u skladu sa zahtjevima EU.

Grčka²⁹ je postala članicom Europske unije 1. siječnja 1981. godine. Grčka je Sporazum o pridruživanju sklopila još 1961. godine, međutim u punopravno članstvo ušla je gotovo 20 godina kasnije. Članica eurozone postaje od 1. siječnja 2001.g.

Rumunjska³⁰ je postala članica Europske unije 1. siječnja 2007. godine. Posljedično tome, rumunjske tvrtke koje kotiraju na tržištu vrijednosnih papira prate standarde MSFI-a od 2005. godine. Računovodstveni okvir u Rumunjskoj reguliran je:

- Zakonom o računovodstvu,
- Uredbom Ministarstva za javne financije u pogledu usklađenosti računovodstvenih propisa sa MSFI za poduzeća koja listaju dionice, za kreditne institucije i osiguravajuća društva, te za subsidijarna poduzeća,
- Uredbom Ministarstva za javne financije koja obuhvaća financijsko izvještavanje i računovodstveno usklađivanje sa Direktivom IV i Direktivom VII za konsolidirane izvještaje.

²⁷ http://ec.europa.eu/finance/company-reporting/ias-regulation/index_en.htm [27.04.2017.].

²⁸ <https://www.iasplus.com/en/jurisdictions/europe/bulgaria> [27.04.2017.].

²⁹ <https://www.iasplus.com/en/jurisdictions/europe/greece> [27.04.2017.].

³⁰ <https://www.iasplus.com/en/jurisdictions/europe/romania> [27.04.2017.].

Slovenija³¹ je postala članica Europske unije 1. svibnja 2004. godine. Financijsko izvještavanje regulirano je Direktivom 1606/2002. Slovenija je članica eurozone od 1. siječnja 2007. godine.

2.2. Financijski izvještaji

Ukoliko se želi promišljati poslovanje nekog poduzeća neophodna je adekvatna informacijska podloga. Značajan dio takvih informacija nastaje u računovodstvu i zapisan je u financijskim izvještajima. Osnovni zadatak računovodstva, kao uslužne funkcije neophodne za upravljanje poduzećem, je prikupljanje i obrada podataka financijske prirode te prezentiranje tako dobivenih informacija zainteresiranim korisnicima.³² U tom kontekstu financijski izvještaji predstavljaju završnu fazu računovodstvenog procesiranja podataka i pojavljuju se kao nositelji računovodstvenih informacija. Godišnji financijski izvještaji moraju pružiti istinit i objektivni prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja poduzetnika.³³

Financijski izvještaji temelje se na pretpostavci da poduzetnik vremenski neograničeno posluje i da će poslovati u doglednoj budućnosti. S tim u svezi smatra se da poduzetnik nema namjeru niti potrebu likvidirati ili značajno smanjiti opseg svoga poslovanja.³⁴

Temeljni financijski izvještaji prema ZOR-u su:³⁵

- izvještaj o financijskom položaju (bilanca),
- račun dobiti i gubitka,
- izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti,
- izvještaj o novčanim tokovima,
- izvještaj o promjenama kapitala,
- bilješke uz financijske izvještaje.

³¹ <https://www.iasplus.com/en/jurisdictions/europe/slovenia> [27.04.2017.].

³² Žager, K. i dr. (2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 501.

³³ Ibid. Str.502.

³⁴ Narodne novine (2015): Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 86. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/> [19.04.2017.].

³⁵ Narodne novine (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 78. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/> [19.04.2017.].

Financijski izvještaji su poslovni dokumenti kojima poduzeće daje informacije o rezultatima poduzetih poslovnih transakcija osobama i organizacijama izvan poduzeća, te korisnicima unutar poduzeća.³⁶ Oni služe poduzeću kao kontrolna ploča s mjernim instrumentima. Oni izvještavaju o radu menadžera, potvrđuju njihove uspjehe i neuspjehe i upozoravaju na probleme. Tumačenje informacija koje daje složena kontrolna ploča zahtijeva poznavanje instrumenata i njihovo prilagođavanje kako bi se razumjeli dobiveni podaci.³⁷

2.2.1. Izvještaj o financijskom položaju – bilanca

Bilanca je sustavni pregled imovine, obveza i kapitala na određeni datum.³⁸ Za razliku od ostalih financijskih izvještaja ona prikazuje podatke točno za određeni datum, a ne razdoblje. Sastoji se od dva dijela, aktive i pasive. Na strani aktive iskazana je vrijednost imovine trgovačkog društva, a na strani pasive iskazani su izvori financiranja imovine, koji mogu biti vlastiti izvori ili obveze. Osnovno obilježje bilance je ravnoteža prema kojoj je vrijednost ukupne imovine jednaka vrijednosti izvora imovine, odnosno zbroja vlastitog izvora financiranja i obveza prema kreditorima.³⁹

Imovina je resurs koji je pod kontrolom poduzeća, koji proizlazi iz prošlih događaja i od kojeg se očekuju buduće ekonomske koristi. Obveze su postojeći dugovi poduzeća, proizašli iz prošlih događaja, za čije se podmirenje očekuje smanjenje resursa koji utjelovljuju ekonomske koristi. Kapital (glavnica) jest ostatak imovine nakon odbitka svih njegovih obveza.⁴⁰

Ovisno o formi, vremenu ili razlogu sastavljanja, razlikuje se nekoliko vrsta bilanci:⁴¹ početna bilanca, zaključna bilanca, pokusna bilanca, konsolidirana bilanca, zbrojna bilanca, sanacijska bilanca, likvidacijska bilanca, itd.

Početna bilanca na dan osnivanja poduzeća se sastavlja na temelju popisa imovine, obveza i kapitala. Iako se bilanca sastavlja na zadnji dan u poslovnoj godini, uprava poduzeća može

³⁶ Aljinović Barać, Ž. (2013): Osnove računovodstva, nastavni materijali, Ekonomski fakultet, Split

³⁷ Meigs R.F., Meigs W.B. (1999): Računovodstvo: Temelj poslovnog odlučivanja, Hrvatska tiskara d.d., IX izdanje, Zagreb, str. 923.

³⁸ Skupina autora (2008): Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 35.

³⁹ Gulin, D. et al (2001): Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda i poreznih propisa, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 630.

⁴⁰ Žager K., Tušek, B., Vašiček V., Žager, L. (2007): Osnove računovodstva – računovodstvo za neračunovođe, Sveučilišna tiskara Zagreb d.o.o., Zagreb, str. 39.

⁴¹ Žager, K. i dr. (2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 65.

odlučiti da se sastavlja i na kraju određenih perioda unutar poslovne godine (npr. mjesečno, kvartalno, polugodišnje).⁴²

U nastavku, u tablici 2 prikazat će se propisane stavke bilance.

Tablica 2: Struktura bilance

BILANCA	
AKTIVA	PASIVA
1. Potraživanja za upisani, a neuplaćeni kapital	1. Kapital i rezerve
1. Dugotrajna imovina 1. Nematerijalna imovina 2. Materijalna imovina 3. Dugotrajna financijska imovina 4. Potraživanja	2. Rezerviranja
2. Kratkotrajna imovina a) Zalihe b) Potraživanja c) Kratkotrajna financijska imovina d) Novac u banci i blagajni	3. Dugoročne obveze
3. Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i obračunati prihodi	4. Kratkoročne obveze
	5. Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja

Izvor: Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html

2.2.2. Račun dobiti i gubitka

Uspješnost poslovanja podrazumijeva sposobnost ostvarivanja ciljeva. Najčešći cilj koji se ističe je profitabilnost poslovanja, a da li je on ostvaren može se vidjeti u računu dobiti i gubitka. Račun dobiti i gubitka prikazuje prihode i rashode te dobit ili gubitak ostvaren u određenom obračunskom razdoblju.⁴³

⁴² Skupina autora (2012): Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja, Knjiga I., RRiF-plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, Zagreb, str. 45.

⁴³ Skupina autora (2008): Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str 35.

Ukoliko poduzeće ostvari više nego što je uložilo, tj. ako su prihodi veći od rashoda, tada je ostvaren pozitivan financijski rezultat ili dobit. Ako poduzeće uloži više od onog što dobije iz nekog poslovnog procesa, tada posluje s gubitkom, tj. ostvaruje negativan financijski rezultat.

U skladu s odredbama Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja i Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja definirane su računovodstvene i ekonomske kategorije prihoda, rashoda, dobiti i gubitka:⁴⁴

Prihod predstavlja povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja imovine ili smanjenja obveza što ima za posljedicu povećanje kapitala osim povećanja kapitala koje se odnosi na unose od strane ulagača.

Rashod je smanjenje ekonomske koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili iscrpljenja imovine ili stvaranja obveza što ima za posljedicu smanjenje kapitala osim onoga u svezi s raspodjelom sudionicima u kapitalu.

Dobitci predstavljaju porast odnosno povećanje ekonomske koristi te imaju za posljedicu povećanje imovine i smanjenje obveza uz uvjet da se mogu pouzdano izmjeriti.

Gubitci predstavljaju smanjenje ekonomskih koristi te imaju za posljedicu smanjenje imovine uz uvjet da se mogu pouzdano izmjeriti.

Za priznavanje prihoda i rashoda u računu dobiti i gubitka važno je načelo nastanka događaja, a ne načelo blagajne, što znači da sa priznavanjem prihoda nije povezana i istodobna naplata, a isto tako za određene dobitke koji predstavljaju prihode, uopće neće uslijediti priljev novca.

Obračunski sustav u RH počiva na MRS-ovima koji u kontekstu priznavanja prihoda i rashoda posebno ističu sljedeće pretpostavke i načela:⁴⁵

- pretpostavka nastanka događaja
- načelo iskazivanja po bruto osnovi
- načelo sučeljavanja prihoda i rashoda
- načelo opreznosti

⁴⁴ Narodne novine, (2008): Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 30. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_03_30_992.html

⁴⁵Žager, K. i dr. (2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 75.

U tablici 3 prikazat će se nazivi pozicija računa dobiti i gubitka.

Tablica 3: Račun dobiti i gubitka

Račun dobiti i gubitka za razdoblje 1.1. – 31.12. 201x.	
1. Poslovni prihodi	8. Udio u gubitku od zajedničkih pothvata
2. Poslovni rashodi	9. Ukupni prihodi
3. Financijski prihodi	10. Ukupni rashodi
4. Financijski rashodi	11. Dobit ili gubitak prije oporezivanja
5. Udio u dobiti od društva povezanih sudjelujućim interesom	12. Porez na dobit
6. Udio u dobiti od zajedničkih pothvata	13. Dobit ili gubitak razdoblja
7. Udio u gubitku od društava povezanih sudjelujućim interesom	

Izvor: Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html

2.2.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku obvezno sastavljaju svi obveznici Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Sastavljaju se kao dopuna računu dobiti i gubitka, a uključuje stavke prihoda i rashoda koje se ne priznaju kao dobitak ili gubitak nego kroz kapital odnosno ostali sveobuhvatni dobitak razdoblja.

Kod izrade izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti postoje dvije opcije prezentacije jer je subjekt dužan sve stavke prihoda i rashoda priznate u razdoblju prikazati:⁴⁶

1. u izvještaju o sveobuhvatnoj dobiti kao jednom izvještaju ili

2. u dvama izvještajima:

- izvještaju koji predočava sastavne dijelove dobitka ili gubitka,
- drugom izvještaju, koji započinje s dobitkom ili gubitkom i predočava sastavne dijelove ostalog sveobuhvatnog dobitka.

Na poziciji ostale sveobuhvatne dobiti prije poreza prikazuju se sljedeće stavke:⁴⁷

⁴⁶ Belak, V. (2009): Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja prema novom MRS-u 1, Računovodstvo, revizija i financije, 10/09, str. 46.

- tečajne razlike iz preračuna inozemnog poslovanja,
- promjene revalorizacijskih rezervi dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine,
- dobitak ili gubitak na osnovi ponovnog vrednovanja financijske imovine raspoložive za prodaju,
- dobitak ili gubitak na osnovi učinkovite zaštite novčanog toka,
- dobitak ili gubitak na osnovi učinkovite zaštite neto - ulaganja u inozemstvu,
- udio u ostalom sveobuhvatnom dobitku/gubitku pridruženih poduzetnika i
- aktuarski dobici/gubici po planovima definiranih primanja.

Izveštaj o sveobuhvatnoj dobiti treba izvijestiti o realiziranim i nerealiziranim dobitcima i gubitcima koji su posljedica promjene fer vrijednosti. Također se uključuju i reklasifikacijske usklade koje predstavljaju realiziranu dobit ili gubitak.⁴⁸ To je prikazano na slici 1.

Slika 1: Sadržaj izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja

Izvor: Belak, V. (2009): Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja prema novom MRS-u 1, RRiF, 10, str 46

2.2.4. Izvještaj o promjenama kapitala

Izvešće o promjenama kapitala prikazuje promjene na računima vlasničkog kapitala u tijeku određenog razdoblja. Ovaj izvještaj prikazuje sve promjene glavnice između dva datuma

⁴⁷ Cirkveni, T. (2013): Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku, Računovodstvo, revizija i financije, 1/13, str.199.

⁴⁸ Belak, V. (2009): Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja prema novom MRS-u 1, Računovodstvo, revizija i financije, 10/09, str. 46.

bilance koje proizlaze iz transakcija sa dioničarima (emisija dionica, otkup dionica, isplate dividendi) ili pak iz aktivnosti društva (dobit, gubitak).⁴⁹

Ovaj izvještaj pokazuje promjene koje su nastale na svim dijelovima kapitala. Dakle, ne prikazuju se samo promjene kapitala s naslova uplate vlasnika i zarade od poslovanja, nego sve promjene gospodarskih aktivnosti koje povećavaju ili smanjuju kapital. Dakako da podaci o povećanju ili smanjenju kapitala analitički prikazani čine kvalitetne informacije vlasnicima odnosno ulagačima kao i ostalim korisnicima.⁵⁰

Prema MRS-u 1 u ovom se izvještaju posebno moraju iskazati sljedeće pozicije:⁵¹

- dobit ili gubitak razdoblja,
- sve stavke prihoda ili rashoda, dobiti i gubitaka koje prema zahtjevima drugih standarda treba direktno priznati u kapital te njihov ukupni iznos,
- učinak promjena računovodstvenih politika i ispravke temeljnih pogrešaka,
- dodatna ulaganja vlasnika i visina izglasanih dividendi,
- iznos zadržane dobiti ili gubitka na početku i na kraju razdoblja te promjene unutar tog razdoblja,
- usklađenja svake druge pozicije kapitala, kao npr. premije na dionice i rezerve na početku i na kraju razdoblja uz posebno, pojedinačno prikazivanje takvih promjena.

U nastavku prikazat će se sve stavke koje sadrži izvještaj o promjenama kapitala.

⁴⁹ Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, str. 50.

⁵⁰ Skupina autora (2008): Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb, str 63.

⁵¹ Žager, K. i dr. (2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 87.

Tablica 4: Izvještaj o promjenama kapitala

Izvještaj o promjenama kapitala za razdoblje 1.1. – 31.12. 201x.			
Redni broj	Naziv pozicije	Redni broj	Naziv pozicije
1.	Temeljni (upisani) kapital	9.	Fer vrijednost financijske imovine raspoložive za prodaju
2.	Kapitalne rezerve	10.	Učinkoviti dio zaštite novčanih tokova
3.	Zakonske rezerve	11.	Učinkoviti dio zaštite neto ulaganja u inozemstvo
4.	Rezerve za vlastite dionice	12.	Zadržana dobit/preneseni gubitak
5.	Vlastite dionice i udjeli	13.	Dobit/gubitak poslovne godine
6.	Statutarne rezerve	14.	Ukupno raspodjeljivo imateljima kapitala matice
7.	Ostale rezerve	15.	Manjinski interes
8.	Revalorizacijske rezerve	16.	Ukupno kapital i rezerve

Izvor: Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html

2.2.5. Izvještaj o novčanim tokovima

Izvještaj o novčanom toku je jedan od temeljnih financijskih izvještaja, koji prikazuje novčane tokove. Prema MRS 7, izvještaj o novčanom toku prikazuje priljev i odljev novca i novčanih ekvivalenata tijekom obračunskog razdoblja.⁵² Novac obuhvaća novac u banci i blagajni kao i depozite po viđenju, dok su novčani ekvivalenti kratkotrajna visoko likvidna ulaganja koja se mogu brzo u roku ne dužem od tri mjeseca konvertirati u poznate iznose novca te su podložna beznačajnom riziku promjene vrijednosti. Izvještaj omogućuje utvrđivanje trenutno raspoloživih sredstava, jer postoji vremenski nesklad između prihoda i primitaka te rashoda i izdataka. Izvještaj o novčanom toku se za razliku od bilance i računa dobiti i gubitka koji se temelje na načelu nastanka poslovnog događaja, temelji na načelu blagajne, tj. stvarnim priljevima i odljevima novca i novčanih ekvivalenata.⁵³

Izvještaj o novčanim tokovima pruža informacije koje korisnicima omogućavaju da ocijene promjene neto imovine subjekta, njegovu financijsku strukturu (uključujući likvidnost i

⁵²Narodne novine (1995): Međunarodni računovodstveni standard 7, , Narodne novine d.d., Zagreb, broj 47. dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_47_985.html

⁵³ Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, str. 49.

solventnost) i njegovu sposobnost da utječe na iznose i vremensku dinamiku novčanih tokova kako bi se prilagodio promjenjivim okolnostima i prilikama.⁵⁴

U izvještaju o novčanim tijekovima novčani primitci i izdatci razvrstavaju se u tri aktivnosti:⁵⁵

Novčani tok od poslovnih (operativnih) aktivnosti može se definirati kao glavna aktivnost poduzeća koja stvara prihod i koja u osnovi ima najznačajniji utjecaj na financijski rezultat poduzeća, dobit ili gubitak.

Novčani tok od investicijskih (ulagateljskih) aktivnosti su sve one aktivnosti poduzeća koje su vezane uz promjene na dugotrajnoj imovini odnosno obuhvaćaju transakcije u svezi s nabavkom ili ulaganjem u dugotrajnu imovinu.

Novčani tok od financijskih aktivnosti uključuju sve transakcije s vlasnicima poduzeća i kreditorima, obuhvaćaju promjene vezane uz strukturu obveza i kapitala.

Postoje dvije metode sastavljanja ovog izvještaja, direktna i indirektna metoda. Novčani tijekovi od financijskih i investicijskih aktivnosti se iskazuju direktno, no kod prikaza novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti tvrtkama je ostavljena mogućnost izbora. Prema direktnoj metodi objavljuju se ukupni primici i ukupni izdaci novca razvrstane poslovnim aktivnostima, dok se kod indirektna metode poslovne aktivnosti ne iskazuju kao bruto primici i kao bruto izdaci, već se neto dobit ili gubitak usklađuje za učinke transakcija nenovčane prirode.⁵⁶

Analiza izvještaja o novčanom toku u praksi daje menadžerima, vlasnicima i kreditorima ključne informacije o rezultatima upravljanja novčanim resursima i sposobnostima u svladavanju rizika te osiguranju likvidnosti i solventnosti tvrtke.

2.2.6. Bilješke uz financijske izvještaje

Bilješke predstavljaju potanju razradu i dopunu podataka iz bilance, računa dobiti i gubitka te izvještaja o promjenama kapitala, sukladno zahtjevima računovodstvenih standarda koje su

⁵⁴ Narodne novine (1995): Međunarodni računovodstveni standard 7, , Narodne novine d.d., Zagreb, broj 47. dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_47_985.html

⁵⁵ Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, str. 49.

⁵⁶Žager, K. i dr. (2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 85.

poduzetnici dužni primijeniti.⁵⁷ One trebaju sadržavati sve podatke koje su bitne za bolje razumijevanje poslovanja poduzeća, a ne vide se izravno iz financijskih izvješća.

Prema HSFI 1 i MRS 1, najznačajniji elementi bilježaka uz financijske izvještaje su sljedeći:⁵⁸

1. naziv, adresu poduzetnika, pravni oblik poduzetnika, državu osnivanja,
2. opis vrste poslovanja poduzetnika i glavne aktivnosti,
3. informacije o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja,
4. sažetak značajnih računovodstvenih politika,
5. informacije prema zahtjevima određenih standarda koji nisu predloženi u bilanci, računu dobiti i gubitka, izvještaju o promjeni kapitala i izvještaja o novčanom toku
6. broj i nominalnu vrijednost, ili ako ona nije dostupna knjigovodstvenu vrijednost dionica
7. ako postoji više razreda dionica, broj i nominalna vrijednost ili ako ona nije dostupna, knjigovodstvena vrijednost dionica svake klase dionica,
8. postojanje svih potvrda o sudjelujućim interesima, konvertibilnim zadužnicama ili sličnim vrijednosnim papirima, zajedno s podacima o njihovom broju i pravima koja se po njima priznaju,
9. iznos predujmova i kredita odobrenih članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela poduzetnika, zajedno sa podacima o kamatama, stopama, glavnim uvjetima i otplaćenim iznosima, te obvezama preuzetim u njihovo ime po osnovi bilo kakvih garancija prikazan u ukupnom iznosu za svaku kategoriju.

Brojne su informacije koje su potrebne donositeljima odluka. Ponekad i jednostavna odluka može zahtijevati brojne i složene informacije. Informacija i izvještaja ima zaista mnogo, neki od njih su analitički, detaljni, neki sintetizirani, neki se generiraju svakodnevno, drugi pak periodično.⁵⁹

Ovisno o kriteriju promatranja, izvještaji, odnosno informacije koje u njima mogu biti sadržane mogu biti:⁶⁰

- prema izgledu: sintetičke, analitičke

⁵⁷ Gulin, D. et al., (2006.): Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 25.

⁵⁸ Guzić, Š., (2013.): Bilješke uz financijska izvješća, Računovodstvo, revizija i financije 1/13, str. 203.

⁵⁹ Žager, K. i dr. (2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 90.

⁶⁰ Ibid.

- prema vremenu: povremene, svakodnevne
- prema izgledu: unificirane, interno kreirane.

Koje će i kakve informacije i izvještaji biti generirani, ovisi o zahtjevima korisnika računovodstvenih informacija.

3. KVALITETA FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Financijsko izvještavanje u modernoj tržišnoj ekonomiji baziranoj na tržištima kapitala ima vrlo važnu informacijsku ulogu, te se regulira zakonima i računovodstvenim standardima. Različite računovodstvene politike i procjene mogu rezultirati različitim zaključcima o kvaliteti poslovanja poduzeća. U uvjetima razdvojenosti vlasnika i menadžera u modernim poduzećima jedini su izvor financijskih podataka za investitore upravo temeljna financijska izvješća. Na temelju tih podataka investitori dolaze do korisnih informacija koje mogu poboljšati njihove poslovne odluke.⁶¹

3.1. Korporativno upravljanje i korporativno izvještavanje

Korporativno upravljanje je generički pojam koji govori o načinu podjele prava i odgovornosti korporativnih sudionika a posebno dioničara i menadžmenta.⁶² Pojam se javlja početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća u SAD-u kao reakcija na preuzimanja od strane drugih kompanija. Devedesetih se razvijaju „pravila igre“ za odnose između dioničare i menadžment. Tek u 1992.g. OECD⁶³ usvaja prvu cjelovitu definiciju prema kojoj je korporativno upravljanje „sustav upravljanja i kontrole dioničarskih društava kojim se:⁶⁴

- utvrđuju i raspoređuju prava i odgovornosti između različitih članova dioničkih društava kao što su uprava, menadžment, dioničari i drugi vjerovnici poput zaposlenika, banaka, dobavljača, države...
- sastavljaju pravila i postupci za donošenje odluka o događajima u društvima,
- utvrđuje struktura kroz koju se postižu ciljevi dioničkog društva, sredstva za ispunjavanje tih ciljeva i kontrolu izvršenja.

Korporativno upravljanje ima za cilj zaštititi investitore, a na prvom mjestu dioničare, zatim stabilizirati i razvijati financijska tržišta i tržišta kapitala. Važnu ulogu u ispunjavanju tih ciljeva ima računovodstvena profesija, jer mora osigurati pravovremene, točne i značajne

⁶¹ Pervan, I., (2004): Usklađenost okvira financijskog izvješćivanja u Hrvatskoj, Bugarskoj i Rumunjskoj sa zahtjevima Europske unije, stručni članak, Ekonomski fakultet, Split, str. 469.

⁶² Gulin, D., Perčević H., (2013): Financijsko računovodstvo i izabrane teme, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 65.

⁶³ The Organisation for Economic Co-operation and Development - međunarodna ekonomska organizacija osnovana 1961.god. Dostupno na: <http://www.oecd.org/about/>

⁶⁴ Gulin, D., Perčević H., (2013): Financijsko računovodstvo i izabrane teme, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 65.

informacije o financijskoj situaciji i uspjehu, što se realizira preko korporativnog izvještavanja.⁶⁵ Korporativno izvještavanje⁶⁶ jest termin koji označuje izvještavanje korporacija, tj. dioničkih društava čiji vrijednosni papiri obično kotiraju na tržištima kapitala. Širi je pojam od financijskog izvještavanja budući da se u korporativnim izvještajima, uz financijske izvještaje nalaze i različite prognoze, analize i ostale narativne informacije.

Izvještaji koje korporacije predočavaju javnosti su temelj za efikasno poslovno odlučivanje, a glavna namjena korporativnog izvještavanja prema suvremenim koncepcijskim okvirima je upravo zadovoljavanje informacijskih potreba investitora i kreditora s tržišta kapitala.⁶⁷

Kvalitetno i transparentno korporativno izvještavanje je preduvjet efikasnog funkcioniranja tržišta kapitala. Naime, na tržištu kapitala se susreću ponuda i potražnja za kapitalom, a nedostatak relevantnih informacija s tržišta kapitala obeshrabruje ulagatelje i tjera ih s tržišta što u konačnici rezultira neefikasnošću samog tržišta kapitala. Alokacija sredstava od stanovništva prema korporacijama je otežana zbog postojanja problema informacijske asimetrije.⁶⁸

Problem informacijske asimetrije⁶⁹ u kontekstu korporativnog izvještavanja se odnosi na situaciju u kojoj menadžeri imaju više informacija o vrijednosti društva nego vanjski dioničari te tržište kapitala ne funkcionira potpuno efikasno budući da vanjski i unutarnji korisnici ne raspolažu jednakim informacijama o poslovanju i vrijednosti kompanije.

Informacijsku asimetriju koja uzrokuje dva problema u agencijskom odnosu, problem nepovoljnog izbora i moralnog hazarda nikad neće biti moguće u potpunosti ukloniti iz korporativnih odnosa zbog činjenice da menadžeri kao insajderi imaju puno bolji pristup informacijama od eksternih korisnika financijskih izvještaja. Iako se problem informacijske asimetrije ne može u potpunosti ukloniti on se nastoji minimalizirati kroz kvalitetan sustav korporativnog izvještavanja. Na nacionalnoj i globalnoj razini kontinuirano se unaprjeđuju zakoni, pravilnici i direktive koje reguliraju korporativno izvještavanje s ciljem povećanja transparentnosti i minimaliziranja informacijske asimetrije.⁷⁰

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Tipurić, D. (ur.) (2008.): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 471.

⁶⁷ Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, str. 21.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

Korporativno izvještavanje je znatnim dijelom predmet regulacije te obično postoji nezavisna institucija koja razvija računovodstvene standarde i regulatorna institucija primjerice SEC u SAD-u ili HANFA u Hrvatskoj koja uređuje sam postupak i sadržaj korporativnog izvještavanja.⁷¹

3.2. Motivi i tehnike manipuliranja u financijskim izvještajima

Sredinom 20.st. u financijskoj i računovodstvenoj teoriji poseban predmet interesa bili su konfliktni interesi između menadžmenta i dioničara. Problem se stvarao na području poslovnog rezultata gdje menadžment nastoji maksimizirati zadržanu dobit, a dioničari dividende.⁷² Posljedično tomu, dolazi do iskrivljenja slike poduzeća koji će zavarati kreditore, investitore i ostale interesne skupine.

Prema tome kao najčešće motive manipulacija može se navesti sljedeće:⁷³

- *Smanjenje fiskalnih i regulatornih opterećenja* - kompanije imaju za cilj smanjenje izvještajnog rezultata zbog manjih poreza te koriste one računovodstvene politike kojima će kratkoročno postići taj cilj.
- *Težnja za što jeftinijim povećanjem kapitala* - nastoji se prezentirati što bolja financijska situacija tako da se iskaže što niža zaduženost zbog zaduživanja kod banaka i emisije obveznica i dionica.
- *Izbjegavanje kršenja ugovora s vjerovnicima* – zbog zaštite svojih interesa vjerovnici nameću dužnicima financijske restrikcije. Ako dužnik promaši u održavanju ugovorenih limita može doći do ponovnih pregovora o uvjetima kreditiranja i to vjerojatno na štetu dužnika. Zato se kod dužnika javlja potreba za manipulacijama.
- *Povećanje bogatstva managementa* - plaće, naknade i diskrecione investicije managementa direktno su povezane s tekućim kao i zadržanim dobitima kompanije. Zato management ima uvijek pritajenu potrebu objavljivati veću dobit. Ako je imenovan novi management team u interesu mu je da kratkoročno iskaže što manju

⁷¹ Tipurić, D. (ur.) (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str.472.

⁷² Gulin, D., Perčević H., (2013): Financijsko računovodstvo i izabrane teme, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 103.

⁷³ Gulin, D. (2002): Manipulacije na financijskim tržištima i njihov utjecaj na financijske izvještaje, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 8.

dobit kako bi jednostavnije u budućnosti, bez značajno većeg napora, iskazao veći rezultat i time stekao visoku reputaciju.

Razlog zašto uprava poseže za manipuliranjem financijskim izvještajima biva u činjenici da je relativno mala vjerojatnost da će one biti otkrivene i počinitelji razotkriveni. Može se zaključiti da su pokušaji da se menadžment unatoč loše donesenim odlukama prikaže kao uspješan i sposoban, razlog za lažno prikazivanje financijskog položaja subjekta. Još jedan od razloga je fleksibilnost suvremenog računovodstva, jer uprava ima mogućnost da izabere između više računovodstvenih metoda, slobodu izbora i formuliranja računovodstvenih politika, koje vješto koriste. Primjeri otkrivenih prijevara su često pokazali da su one rezultat pomno planiranih akcija i da je izvor puno dublje od prikazanog.⁷⁴

Menadžeri donose odluke o izboru pojedinih računovodstvenih politika te pretpostavlja da su menadžeri racionalni, odnosno da biraju one računovodstvene politike kojima će maksimizirati vlastitu korist. Predviđanja ponašanja menadžera temelje se na tri hipoteze: hipoteza nagradnih planova, hipoteza zaduženosti i hipoteza političkih troškova.⁷⁵

- *Hipoteza nagradnih planova* - predviđa se da će menadžeri koristiti računovodstvene politike kojima mogu iskazati što veće neto dobiti u izvještajnom razdoblju, ukoliko su menadžerske zarade vezane uz objavljene financijske performanse poduzeća što je vrlo čest slučaj. Sukladno tome, menadžer će tim potezom povećati svoju zaradu. Sukladno činjenici da se radi o manipuliranju obračunskim veličinama, u dužem roku to će značiti buduće niže vrijednosti iskazanih neto dobitaka (većih gubitaka). No vremenska vrijednost novca utječe na menadžerove preferencije da mu se naknada isplati što je prije moguće.⁷⁶
- *Hipoteza zaduženosti* - uzima u razmatranje ponašanje poduzeća s obzirom na razinu zaduženosti. Izbor računovodstvenih politika u poduzeću koje izravno utječu na objavu većih neto dobitaka, ovisit će o razini zaduženosti poduzeća. Zaduženost je jedna od bitnih stavki u traženju izvora kreditiranja poduzeća, jer kreditori često traže ograničenje do jedne razine zaduženosti koju oni smatraju opasnom. Ograniče se na

⁷⁴ Negovanović, M. (2011): Kreativno računovodstvo i krivotvorenje financijskih izvještaja – III. dio, RRiF, 3, str. 87.

⁷⁵Scott, W. R. (2003): Financial Accounting Theory: Prentice Hall PTR prema: Šodan, S. (2014): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Split, str. 74.

⁷⁶ Ibid.

temelju ugovora te tako poduzećima postavljaju uvjet, a nepoštivanje ugovora poduzeće najčešće plaća višim troškovima kreditiranja i sl. U konačnici to dovede do ponašanja menadžera da izaberu računovodstvene politike kako bi prikazali što niži pokazatelj zaduženosti.⁷⁷

- *Hipoteza političkih troškova* – govori o različitom ponašanju velikih i malih poduzeća. Očekivano je da velika poduzeća izaberu računovodstvene politike koje smanjuju objavljene neto dobitke (povećavaju gubitke), što nije slučaj kod malih poduzeća. Naime, velika poduzeća se susreću i s dijelom političke pozornosti. Ukoliko ona ostvaruju iznadprosječne neto dobitke, osim kreditora privući će i pažnju javnosti i regulatornih tijela, što iz njihove perspektive nije dobro jer im mogu uvesti dodatne poreze, s čim se mala poduzeća neće susresti. Osim toga, u velikim poduzećima u današnje vrijeme je sve prisutniji koncept društveno odgovornog poslovanja te svijest o ekološkoj odgovornosti, što također iziskuje dodatne troškove.⁷⁸

Područja i tehnike kojima se najčešće vrše ili mogu vršiti manipulacije su:⁷⁹

- *Manipulacije s prihodima* – ove se manipulacije mogu kretati u dva smjera, prvi je precjenjivanje, odnosno iskazivanje većih prihoda obavlja se prijevremenim priznavanjem prihoda ili priznavanjem fiktivnih prihoda. Drugi je podcjenjivanje, odnosno iskazivanje nižih prihoda najčešće nastaje prodajom proizvoda i obavljanjem usluga „na crno“, bez evidentiranja u poslovnim knjigama.
- *Manipulacije nekretninama, postrojenjima i opremom* – kada uprava želi manje rashode i veći financijski rezultata, tada će doći do što veće svote troškova u nabavnu cijenu nekretnine, postrojenja i opreme. U nabavnu cijenu se uključuju administrativni i režijski troškovi, razni troškovi nastali u razdoblju prije početka proizvodnje itd. Ukoliko uprava želi manji financijski rezultat, zavisni troškovi nabave, carina, porez i druge dažbine plaćene pri nabavi knjiže se na teret rashoda razdoblja, umjesto da se kapitaliziraju i pripisuju vrijednosti sredstava.
- *Manipulacija sa nematerijalnim ulaganjima* – na sličan se način manipulacija rezultatom vrši uključivanjem ili neuključivanjem troškova u vrijednost nematerijalne imovine kod njenog početnog priznavanja, pri čemu se troškovi istraživanja ili

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Negovanović, M. (2010): Kreativno računovodstvo – I. dio, Računovodstvo, revizija i financije 12/10, str. 39.

početnog uhadavanja i obuke ne mogu smatrati nematerijalnom imovinom nego troškom razdoblja u kojem su nastali, pa kada se želi postići bolji rezultat, priznaju se u nematerijalnu imovinu umjesto u trošak razdoblja, a kad se želi postići lošiji rezultat, onda se i određeni troškovi koji imaju obilježja nematerijalne imovine (npr. razvoj proizvoda) knjiže na teret razdoblja, umjesto u nematerijalnu imovinu.

- *Manipulacije s zalihama* – ukoliko se želi prikazati veći rezultat, to se postiže precjenjivanjem količina zaliha pri popisu ili manipulacijama s kvalitetom zaliha. Na taj način poduzeće iskazuje veće zalihe u bilanci stanja i veći dobitak u bilanci uspjeha. U suprotnom, ako se želi manji financijski rezultat, manipulativnim se radnjama količine zaliha na kraju izvještajnog razdoblja prikazuju u manjoj svoti.
- *Manipulacije s kratkoročnim potraživanjima* - utvrđivanjem visine potraživanja koja postanu nenaplativa, pogotovo što ne postoji jasni kriterij, već se sve svodi na subjektivnu procjenu, pa se preko ispravka vrijednosti potraživanja na nižoj razini manje tereti rashod, i time se postiže bolji rezultat, ili se preko ispravka vrijednosti na višoj razini otpisuju potraživanja koja će teretiti rashod razdoblja, pa se time postiže lošiji rezultat.
- *Manipulacije s financijskim plasmanima* - manipulacija u aktivni bilance koja preko klasifikacije vrijednosnih papira na one koji se drže do dospijeca i onih koji se drže radi trgovanja može utjecati na rezultat, tako što će dugoročne vrijednosne papire klasificirati kao kratkoročne, tj. one kojima se trguje, kada je njihova tržišna cijena porasla, pa se procjenjuju po fer vrijednosti i prikazuju u revalorizacijskim rezervama, a u sljedećem razdoblju se preklasificiraju ponovo u dugoročne, pa ukidanjem rezerviranja dolazi do povećanja prihoda.
- *Manipulacije s rezerviranjima i obvezama* – svrha ove manipulacije je da se svota kratkoročnih obveza koje će biti plaćene u kratkom roku na dan bilance iskaže u što manjoj svoti kako bi se povećala neto obrtna sredstva poduzeća i poduzeće predstavilo likvidnijim i solventnijim nego što jest. Rezerviranja su jedan od najpogodnijih alata za krivotvorenje zbog toga što je za njihovo bilanciranje potrebno profesionalno prosuđivanje i računovodstvene procjene uprave.

Sprječavanje računovodstvenih manipulacija stalni je zadatak institucionalnih faktora i investitora. Računovodstvena profesija putem svojih institucija uključena je u izradu

računovodstvenih pravila i standarda, a preko revizijskih tvrtki u obavljaju eksterne revizije. Pokazalo se do danas da uz postojeće institucionalne faktore računovodstva i uz budnost investitora te njihovih savjetnika računovodstvene manipulacije nisu isključene.⁸⁰

U motivima za manipuliranje može se spomenuti i agencijska teorija, koja pokušava objasniti temeljni problem korporativnog upravljanja: odnos vlasnika i menadžera u suvremenim poduzećima.⁸¹

Agencijska teorija objašnjava odnos između principala i agenta, taj će odnos nastati kad principal angažira agenta da obavi određeni posao, uključujući delegiranje određenih ovlasti. Principal će angažirati agenta ukoliko nema dovoljno snage, vremena, potrebnih znanja i sl.⁸²

Za obavljanje posla agent od principala očekuje adekvatnu nagradu, dobit agenta predstavlja trošak principalu, no zauzvrat dobiva korist od njegovog truda. Visina nagrade nije isključiv motiv za agenta, svaka nagrada bi trebala biti proporcionalna s određenim poslom, te se može zaključiti da je cilj svakog agenta zapravo što povoljniji odnos između nagrade i težine obavljenog posla. Prirodno ponašanje agenta je težnja za što jednostavnijim i lakšim zadaćama za što veću moguću nagradu.⁸³

Agencijski problem nastaje kada agent ne djeluje u smjeru interesa principala. Razlog nastanka agencijskog odnosa je taj što vlasnik nije u mogućnosti da učinkovito odrađuje vlasničku i menadžersku ulogu. Kao rezultat spoznaje o nužnosti pronalaska sposobnijeg od njih, vlasnici unajmljuju menadžere. No problem nastaje zbog toga što vlasnici i menadžeri imaju različite ciljeve, vlasnika zanima poslovanje cijeloga poduzeća ali zbog povećeg opsega posla nije u mogućnosti sve pratiti, a dok menadžer ima pristup informacijama koje nisu dostupne vlasnicima.⁸⁴

Moralni hazard je jedan od oblika agencijskog problema, koji se javlja kad menadžeri provode investicije u poduzeću gdje će najviše doći do izražaja njihove sposobnosti i kad

⁸⁰ Gulin, D., Perčević H. (2013): *Financijsko računovodstvo i izabrane teme*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 108.

⁸¹ Tipurić, D. (ur.) (2008): *Korporativno upravljanje*, Sinergija, Zagreb, str. 115.

⁸² Jensen, M. C. i Meckling, W. H. (1976): *Theory of the Firm: Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure*, *Journal of Financial Economics*, 3 (4), str. 308. prema: Tipurić, D. (ur.) (2008): *Korporativno upravljanje*, Sinergija, Zagreb, str. 116.

⁸³ Tipurić, D. (ur.) (2008): *Korporativno upravljanje*, Sinergija, Zagreb, str. 116.

⁸⁴ *Ibid.*, str. 124.

menadžeri teže u ostvarivanju osobne koristi nego u investiranju u projekte koje će donijeti korist cijelom poduzeću.⁸⁵

Sukob u agencijskom odnosu može nastati ukoliko menadžer ima moć izbora hoće li ostvareni profit u poduzeću usmjeriti prema vlasnicima (kao isplata dividenda) ili će ih investirati u druge projekte (rast poduzeća za njih predstavlja veću nagradu).⁸⁶

Danas se navode tri vrste zaštite od manipulacija financijskim izvještajima:⁸⁷

- Računovodstvena pravila i standardi,
- Eksterna revizija,
- Budnost investitora.

Manipulacije su gotovo uvijek, na žalost investitora brži od regulatornih tijela. Popravljanje situacije uglavnom je nakon izbijanja slučajeva, što nije dobro jer su u pitanju veliki gubitci. Sve dodatne reforme regulatornih tijela, edukacije računovođe i naponi revizije usmjereni su na jačanje povjerenja u računovodstvenu profesiju i financijske izvještaje, pad troškova kapitala i stabilizaciju financijskih tržišta gdje bi se manipulacije svele na minimum.⁸⁸

3.3. Kvaliteta dobiti

Definicija kvalitete dobiti⁸⁹ predstavlja mjeru uspješnosti poslovanja tvrtke, pa je za kvalitetu dobiti važno zadovoljiti tri elementa: da odražava trenutnu poslovnu učinkovitost, da dobro procjenjuje buduće poslovne učinkovitosti i da prilično sigurno odražava stvarnu vrijednost poduzeća. Veća kvaliteta dobiti je ona koja osigurava više značajnih informacija o financijskom poslovanju poduzeća, a koje su relevantne interesnim korisnicima za donošenje odluka. Od svih informacija o pojedinom poduzeću koje postaju dostupne tijekom godine, polovica ili više informacija je sadržana u objavljenom iznosu tekućih zarada.⁹⁰

⁸⁵ Schleifer, A. i Vishny, R. (1997): Management Entrenchment: the Case of Manager – Specific Investments, *Journal of Financial Economics*, 25 (1), str. 123-139; McColgan, P. (2001): Agency theory and corporate governance: a review of the literature from the UK perspective, Glasgow: University of McColgan, str. 8 prema: Tipurić, D. (ur.) (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 125.

⁸⁶ Tipurić, D. (ur.) (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 125.

⁸⁷ Gulin, D., Perčević H. (2013): Financijsko računovodstvo i izabrane teme, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 108.

⁸⁸ Ibid. str.111.

⁸⁹ Dechow, P.M., Schrand, C.M., (2004): Earnings Quality, Research Foundation od CFA Institute, USA, str 5.

⁹⁰ Dechow, P., W. Ge i C. Schrand. (2009): Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. prema: Šodan, S. (2014): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Split, str. 76.

Pokazatelj kvalitete dobiti se koristi prilikom procjene kvalitete objavljenih financijskih izvještaja, a ukazuje na sposobnost tvrtke da kontinuirano osigurava novac svojim redovnim poslovanjem. U računovodstvenoj dobiti mogu se događati različite menadžerske manipulacije, pa se nameće logičnim koristiti pokazatelje kvalitete dobiti koji se izvode iz izvještaja o novčanim tokovima, te se smatra da je kvaliteta dobiti veća ako je pokrivena novčanim tokom iz poslovnih aktivnosti. Dok je manja kvaliteta dobiti rezultat računovodstvenih obračuna (npr. amortizacija, rezerviranja). Što je manje obračunskih veličina unutar dobiti, smatra se da je ona bolje kvalitete.⁹¹

Najčešće se izvode dvije formule za izračun kvalitete dobiti, u prvoj stavlja u odnos novčane primitke po osnovi prodaje s prihodom od prodaje, a u drugoj novčane primitke od poslovnih aktivnosti s poslovnom dobiti. Za poslovnu dobit najčešće koristi EBIT, koji predstavlja dobit prije kamata i poreza.⁹² Ako je vrijednost ovog pokazatelja manja od 1 ili ako se smanjuje kroz vrijeme, onda to može biti indikator loše kvalitete objavljivanja dobiti, odnosno postojanje obračunskih veličina.⁹³

Menadžeri uglavnom posjeduju određenu diskreciju u procjeni obračunskih veličina, koja može biti motivirana tako da signaliziraju investitorima svoje povlaštene informacije ili da oportunistički manipuliraju zaradama. U prvom slučaju na taj način bi menadžeri poboljšali kvalitetu objavljenih računovodstvenih zarada kao mjere financijskih performansi te tako smanjivali asimetriju informacija. Međutim, ukoliko menadžeri koriste svoje diskrecijsko pravo pri procjeni obračunskih kategorija da bi manipulirali njihovom vrijednošću, onda bi računovodstvene zarade izgubile na svojoj kvaliteti, te bi u tom slučaju bilo bolje koristiti novčane tokove kao pouzdaniju mjeru financijskih performansi. Računovodstvene zarade se još uvijek primarno koriste pri vrednovanju poduzeća odnosno pri mjerenju njegove financijske uspješnosti, usprkos raznim empirijskim modelima koji daju veću važnost mjerama financijskih performansi utemeljenim na novčanim tokovima.⁹⁴

Postoje tri glavna pristupa koja odgovaraju na pitanje zašto su zarade važne: pristup ugovaranja, pristup donošenja odluka i pravno-politički pristup.⁹⁵

⁹¹ Šodan, S. (2015): Financijska analiza poslovanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu

⁹² Belak, V., (2014): Analiza poslovne uspješnosti, RRiF, Zagreb, str 33.

⁹³ Šodan, S. (2015): Financijska analiza poslovanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu

⁹⁴ Šodan, S., (2014): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 66.

⁹⁵ Šodan, S., (2014): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 72.

„Prema *pristupu ugovaranja* poduzeće je splet ugovora. Ugovori predstavljaju poveznice između poduzeća i vanjskih dionika poput kreditora, dobavljača, kupaca; te između poduzeća i unutarnjih dionika poput menadžera i ostalih zaposlenika. Ugovori postoje zbog sukoba interesa između različitih dionika. Primjerice, kreditorima je u interesu da poduzeće ne isplaćuju dividende vlasnicima sve dok se njima ne vrati zajam (kredit). Nadalje, cilj vlasnika je maksimizirati vrijednost povrata na svoje ulaganje u poduzeće kroz kapitalnu dobit ili isplatu dividendi, a menadžeri su zainteresirani za vlastite interese kroz naknade ili poslovnu reputaciju itd. Zbog toga se formalnim ugovorima propisuje isplata bonusa menadžerima na bazi ostvarenja zarada, ugovori s kreditorima sadržavaju zaštitne klauzule vezane za razinu zaduženosti i sl. U tom kontekstu, objavljene zarade služe kao mjera performansi kojom se nadzire rad menadžera te predstavljaju osnovu formiranja ugovora koji sačinjavaju poduzeće. Naime, objavljene zarade su objektivne i vidljive svim ugovornim stranama pa tako čine kvalitetnu osnovu za ugovaranje.“⁹⁶

„Fokus *pristupa donošenja odluka* je na pojedincima, donositeljima odluka koji stvaraju ugovore u sklopu poduzeća. Ovaj pristup vidi poduzeće kao društvenu organizaciju čiji su konačni proizvodi rezultat interakcije brojnih donositelja odluka međusobno povezanih formalnim ili neformalnim ugovorima. Svaka objavljena računovodstvena informacija je korisna i važna ako utječe na donošenje odluka. Tako su objavljene zarade važne za donošenje odluka prilikom vrednovanja poduzeća, investiranja, odobravanja zajmova i slično jer zahtijevaju procjenu budućih zarada, rizika itd. Naime, donositelji odluka nisu potpuno informirani te im objavljene zarade pružaju važne informacije za procjenu budućih zarada u procesu ugovaranja.“⁹⁷

„*Pravno-politički pristup* je usmjeren isključivo na ugovorne odnose između menadžera i vlasnika. Ugovori s ostalim dionicima su u drugom planu jer proizlaze iz primarnog odnosa menadžera i vlasnika. Naime, poduzeće predstavlja skup imovine koja stvara novčane tokove, a pravo na novčane tokove nemaju oni koji upravljaju imovinom nego vlasnici poduzeća, iz čega proizlazi sukob interesa. Ovaj pristup pretpostavlja da su dioničari manje zaštićeni od drugih dionika. Naime, oni ne posjeduju znanja za ugovaranje naknada menadžerima, niti mogu formirati ugovore koji će ograničiti menadžere da se obogaćuju na njihov račun. Stoga su objavljene zarade korisne jer sažimaju uspješnost poslovanja poduzeća te omogućavaju

⁹⁶ Šodan, S., (2014.): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 73.

⁹⁷ Ibid.

dioničarima da nadziru menadžere koristeći ograničene mehanizme korporativnog upravljanja. Informacije o objavljenim zaradama pružaju dioničarima sažetak potrebnih informacija za nadzor bez da nužno posjeduju potrebnu razinu znanja za detaljnu analizu svakog aspekta složenog poslovanja poduzeća.“⁹⁸

Može se zaključiti kako objavljene zarade imaju dvije osnovne funkcije: informativnu funkciju i funkciju nadzora rada menadžera. Informativna funkcija proizlazi iz zahtjeva investitora za informacijama koje će im omogućiti predviđanje budućih novčanih tokova i procjenu pripadajućeg rizika u procesu vrednovanja ulaganja. Funkcija nadziranja uspješnosti menadžera proizlazi iz razdvajanja vlasništva i upravljanja u poduzećima. S obzirom na to da postoji sukob interesa između menadžera i vlasnika, vlasnici potražuju informaciju na temelju koje bi mogli kontrolirati uloženi trud i rezultate rada menadžera u upravljanju njihovim ulaganjima.⁹⁹

3.4. Kvaliteta informacija u financijskim izvještajima

Jedna od važnosti financijskih izvještaja proizlazi iz činjenice da su upravo oni glavni izvor informacija za potrebe vanjskih korisnika. U današnje vrijeme kada je opstanak na tržištu kapitala ograničen količinom i kvalitetom dostupnih informacija, od velike je važnosti da se subjekti mogu pouzdati u kvalitetu informacija iz financijskih izvještaja.¹⁰⁰

Kvalitativna obilježja financijskih izvještaja koja zahtijevaju da su informacije u financijskim izvještajima kvalitetne, transparentne i usporedne. Četiri su glavna obilježja:¹⁰¹

- *Razumljivost* - računovodstvena informacija je razumljiva ukoliko korisnik posjeduje dovoljno ekonomskog i računovodstvenog znanja da može spoznati i razumjeti. Ovo obilježje kvalitete predstavlja poveznicu između karakteristika korisnika i informacije. Ako korisnik ne može procesuirati informaciju i iskoristiti je da bi donio određene

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Šodan, S., (2014.): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 73.

¹⁰⁰ Leković, M., Arsenović, S. (2013): Uloga i značaj kvalitetnog financijskog izvještavanja, Fakultet za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja, str. 82.

¹⁰¹ Narodne novine (2006): Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja. prema: Šodan, S. (2014): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Split, str. 52.

ekonomske odluke, tada informacija gubi na važnosti. Bez obzira što je određena informacija složena za razumijevanje, ukoliko je ona relevantna za donošenje odluka, ne bi se smjela izostavljati iz financijskih izvještaja.

- *Usporedivost* - financijski izvještaji bi korisnicima trebali omogućavati usporedbu poslovnog subjekta kroz vrijeme kako bi spoznali trendove u financijskom položaju i financijskoj uspješnosti. Osim uspoređivanja kroz vrijeme, informacije bi im trebale osigurati usporedivost u prostoru, odnosno s drugim različitim subjektima.
- *Važnost* - da bi informacija bila važna ona mora utjecati na ekonomske odluke korisnika te informacije na način da im pomaže u vrednovanju događaja vezanih za promatrani izvještajni subjekt. Informacija koja nije pravovremeno dostupna korisnicima gubi na svojoj relevantnosti i više nema utjecaja na donošenje odluka.
- *Pouzdanost* - karakteristika pouzdanosti se utvrđuje kada informacija nema grešaka i pristranih ocjena te predstavlja vjerni prikaz slike poduzeća. Pouzdane informacije moraju biti provjerljive, neutralne i vjerno predočavati poslovne događaje.

Financijski izvještaji su izvor informacija o sposobnosti uprave da upravlja resursima koji su joj povjereni. Unutar izvještaja, dioničari stječu uvid u informacije koje su im neophodne za donošenje odluka. Važno je da su korisnici u stanju razlikovati informacije koje su sastavljene primjenom MSFI-eva od drugih informacija koje mogu biti korisne korisnicima, ali ne podliježu zahtjevima standarda. Važnost informacija dobivenih iz financijskih izvještaja za donošenje poslovnih odluka je mnogo veća od informacija koje nisu direktno vezane uz financijske izvještaje.¹⁰²

Kvalitetu sastavljanja izvještaja potrebno je sagledati sa dva aspekta. Formalni aspekt je vezan uz formu izvještaja, koja proizlazi iz propisanih ili dogovorenih bilančnih shema. Materijalni aspekt određuje konkretnu vrijednost po pozicijama financijskog izvještaja i oslanja se na postavljene računovodstvene politike. U skladu s tim može se reći kako su računovodstvene politike temeljna komponenta kvalitete financijskih izvještaja.¹⁰³

¹⁰² Leković, M., Arsenović, S. (2013): Uloga i značaj kvalitetnog finansijskog izvještavanja, Fakultet za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja, str. 80.

¹⁰³ Žager, K., Žager, L. (1999): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb str. 87.

Informacije iz financijskih izvještaja na koje se investitori najviše oslanjaju su:¹⁰⁴ činjenica o strukturi generiranih novčanih tokova poduzeća, zatim poznavanje strukture ostvarenih prihoda poduzeća u koje žele ulagati, poznavanje ostvarenoga neto rezultata poduzeća, ostvareni EBIT poduzeća u koje žele ulagati, saznanje o rezultatima poslovanja iz konsolidiranih financijskih izvještaja, promjena kapitala u tekućoj godini i prethodnim godinama, poznavanje podataka o strukturi obveza poduzeća, informacije o rezultatima poslovanja u prethodnim razdobljima, saznanje o strukturi imovine poduzeća, struktura rashoda poduzeća u koje žele ulagati, bilješke uz financijske izvještaje, informacije o planiranim rezultatima poslovanja prema usvojenom poslovnom planu, saznanje da poduzeće redovito izglasava dividende, činjenica o saznanju strukture kupaca u poduzeću i na najnižem je rangu važnosti informacija koje su dostupne iz financijskih izvještaja, važnost upoznatosti s usvojenim računovodstvenim politikama poduzeća.

Dakle informacije iz financijskih izvještaja igraju veliku ulogu u procesu poslovnog odlučivanja, jer upravo informacije koje subjekt dobiva iz vlastitih ili tuđih financijskih izvještaja mogu predstavljati okosnicu za donošenje poslovnih odluka koje mogu predstavljati prekretnicu u napretku i postizanju konkurentnih prednosti. To sve daje određenu težinu na važnost tako dobivenih informacija te naglašava potrebu da upravo te informacije ispunjavaju standardima definirana kvalitativna obilježja kako bi se ponovno steklo povjerenje u pouzdanost financijskih izvještaja kao podloge za donošenje poslovnih odluka.¹⁰⁵

3.5. Pregled prijašnjih istraživanja

Kao što je već dosad spomenuto, postoje nekoliko prijašnjih istraživanja na temu utjecaja indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti koje to dokazuju.

U istraživanjima korišteni su različiti aspekti mjerenja kvalitete dobiti, te su Dechow et al.¹⁰⁶ napravili pregled oko 350 objavljenih znanstvenih studija koje proučavaju kvalitetu računovodstvenih zarada te su utvrdili različite načine definiranja kvalitete zarada i načine njihovog mjerenja. Sistematizirali su tri osnovne grupe kojima se najčešće mjeri kvaliteta

¹⁰⁴ Ramljak B., Anić-Antić P. (2009): Potrebe za informacijama institucionalnih investitora na tržištu kapitala RH u procesu donošenja odluke o investiranju u dionice kotirajućih poduzeća, znanstveni rad, str.342.

¹⁰⁵ Ramljak B., Anić-Antić P. (2009): Potrebe za informacijama institucionalnih investitora na tržištu kapitala RH u procesu donošenja odluke o investiranju u dionice kotirajućih poduzeća, znanstveni rad, str.343.

¹⁰⁶ Šodan, S., (2014): Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi, doktorska disertacija, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str 76.

zarada: statističke karakteristike zarada, reakcija investitora na objavu zarada i vanjski indikatori kvalitete financijskog izvještavanja.

Rad od Velury i Jenkins¹⁰⁷ istražuje širi utjecaj institucionalnog vlasništva na ukupnu kvalitetu dobiti i osigurava dokaz o tome da li se poboljšala kvaliteta dobiti kako raste poduzeće. Zbog toga što je kvaliteta dobiti višedimenzionalni koncept korišten je FASB-ov konceptijski okvir za šire definiranje kvalitete dobiti i četiri mjere kvalitete dobiti (povratna vrijednost, neutralnost, pravovremenost, reprezentativnost). Došli su do zaključka da postoji pozitivna veza između institucionalnog vlasništva i kvalitete dobiti. Također, postoje dokazi koji pokazuju negativnu veza između koncentriranog vlasništva i kvalitete dobiti.

Budući da se vlasništvo postaje koncentrirano, čini se vjerojatnim da vlasnici paketa dionica (blockholderi) imaju veću vjerojatnost za pristup privatnim informacijama koje se mogu iskoristiti i oni neće biti tako skloni poticati menadžment da prijavi visoke zarade. Rezultati studija sugeriraju da postoji opća pozitivna veza između institucionalnog vlasništva i kvalitete dobiti koja negativno utječe na povećanu koncentraciju vlasništva.

Autorica Sandra Alves¹⁰⁸ je provela istraživanje na uzorku od 34 poduzeća u Portugalu, te je bio cilj tog rada ispitati utjecaj strukture vlasništva na kvalitetu financijskog izvještavanja unutar portugalskog tržišta kapitala. Empirijski rezultati ukazuju da je kvaliteta financijskog izvještavanja portugalskih navedenih poduzeća pod utjecajem vlasničke strukture. Studija pokazuje da upravljačko vlasništvo i koncentracija vlasništva pozitivno utječu na kvalitetu dobiti, a time i unaprjeđuju kvalitetu i relevantnost objavljenih financijskih izvještaja. Rezultati pokazuju da koncentracija vlasništva osigurava veću kontrolu poduzeća i učinkovit nadzor nad kvalitetom financijskog izvještavanja. Investitori mogu također imati koristi od istraživanja, jer oni pružaju uvid u utjecaj vlasničke strukture na kvalitetu dobiti.

Givoly, Hayn i Katz¹⁰⁹ su proveli istraživanje na temu kako vrsta vlasništva utječe na kvalitetu dobiti i došli su do rezultata da javna poduzeća čijim se kapitalom javno trguje imaju slabiju kvalitetu financijskog izvještavanja. Istovremeno, rezultati podupiru ideju da

¹⁰⁷ Velury, U., Jenkins, D.S. (2006): Institutional ownership and the quality of earnings, *Journal of Business Research*, Vol. 59, str. 1043–1051.

¹⁰⁸ Alves S. (2012): Ownership Structure and Earnings Management: Evidence from Portugal, *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 6(1), str. 57-74.

¹⁰⁹ Givoly, D., Hayn, C.K., Katz, S.P. (2010): Does Public Ownership of Equity Improve Earnings Quality, *American Accounting Association*, Vol. 85, No. 1, str. 195-225.

menadžeri javnih poduzeća imaju jače poticaje za manipuliranjem kvalitete financijskog izvještavanja, čime dolazi do smanjenja pouzdanosti i korisnosti financijskih izvješća.

Također, došlo se do zaključka da javna poduzeća imaju više konzervativnija izvješća nego privatna poduzeća, iako to ne predstavlja kvalitetnije izvještavanje. Dok se javna i privatna dionička društva razlikuju po različitim dimenzijama kvalitete i financijskih atributa, niti jedna vrsta poduzeća ne može imati isključivo višu kvalitetu financijskih izvješća.

Mitton¹¹⁰ smatra da su razlike u varijablama na razini poduzeća vezane uz korporativno upravljanje pet zemalja istočne Azije, tj. Indonezija, Koreja, Malezija, Filipini i Tajland, imale snažan utjecaj na uspješnost tvrtke tijekom financijske krize. Naime, poduzeća koje imaju veću kvalitetu objavljivanja, veću koncentraciju u vlasništvu i manje diversificirane operacije pokazale su veću otpornost tijekom krize. Dakle, to sugerira da u zemljama sa slabom pravnom zaštitom manjinskih dioničara bi se trebala pružiti barem neka zaštita interesa manjinskih dioničara na razini poduzeća, gdje poduzeća s višom kvalitetom i transparentnošću objavljivanja financijskih izvještaja, povoljnijom vlasničkom strukturom i manje raznolikim operacijama pružaju zaštitu manjinskom dioničaru tijekom krize.

¹¹⁰ Mitton, T. (2002): A Cross-Firm Analysis of the Impact of Corporate Governance on the East Asian Financial Crisis, Brigham Young University, Journal of Financial Economics 64(2): 215-241.

4. EMPRIJSKO ISTRAŽIVANJE UTJECAJA KVALITETE FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA NA INDEKS NEOVISNOSTI VLASNIŠTVA

4.1. Opis uzorka

U dosadašnjim istraživanjima, koja su se većinom odnosila na razvijenija tržišta, utvrđen je pozitivni i negativni utjecaj indeksa neovisnosti vlasništva na kvalitetu dobiti, iako još nije utvrđen jedinstveni zaključak. Dosadašnja empirijska istraživanja koja su se bavila ovom problematikom su vrlo rijetka u Hrvatskoj.

Za ovo istraživanje uzorak je prikupljen iz baze podataka Amadeus. Odabrana su sva aktivna, velika, listana poduzeća s područja jugoistoka Europe, čije su države članice Europske unije, a to su: Bugarska, Hrvatska, Grčka, Rumunjska i Slovenija. U empirijskom dijelu ovog rada koristeći kvantitativne metode testiraju se postavljene hipoteze. U cilju testiranja postavljenih hipoteza prikupljeni su podaci o poslovanju 1.205 poduzeća. Analiza će se provesti u statističkom programu SPSS 21.

Koristit će se metode tabelarnog i grafičkog prikazivanja, metode deskriptivne statistike, regresijska analiza, te korelacijska analiza. Metodama tabličnog i grafičkog prikazivanja prikazat će se struktura poduzeća prema zemlji u kojoj ima poslovanje, te stupnju neovisnosti. Metodama deskriptivne statistike izračunat će se prosječna vrijednost, medijan, standardna devijacija, te minimum i maksimum. Metodama regresijske analize testirat će se utjecaj odabranih nezavisnih varijabli na kvalitetu dobiti gdje će se kao nezavisne varijable koristiti BvM neovisnost, djelatnost, veličina poduzeća, ROA pokazatelj profitabilnosti, te pokazatelj zaduženosti. Korelacijskom analizom testirat će se povezanost u kretanju dva ili više varijabli. Zaključci će biti doneseni pri razini signifikantnosti od 5%.

S obzirom da je Hrvatska nova članica Europske unije, još uvijek nema dovoljno razvijeno tržište, interesantno je izvršiti jedno takvo istraživanje za poduzeća čiji se vrijednosni papiri listaju na tržištu kapitala u Hrvatskoj. Osim toga, ostale države jugoistoka Europe su također u velikoj mjeri nerazvijene, pa je interesantno utvrditi kako se i u kojoj mjeri odražava kvaliteta financijskog izvještavanja na neovisnost poduzeća o vlasnicima na nerazvijenim tržištima.

4.2. Primijenjene metode u obradi podataka i definiranje varijabli

Za potvrđivanje ili odbacivanje postavljenih ciljeva (hipoteza) i donošenja konkretnih zaključaka na temelju istraživanja potrebna je statistička metodologija. U svrhu istraživanja, kao osnova za prikupljanje podataka koristit će se Microsoft Excel, zbog kompatibilnosti sa statističkim paketom SPSS.

Kao što je već prethodno rečeno, glavna hipoteza glasi:

H1. Veća neovisnost poduzeća o vlasnicima smanjuje kvalitetu financijskog izvještavanja

Prije samog testiranja istraživačkih hipoteza, obrađeni su podaci kroz deskriptivnu statistiku, a za testiranje hipoteza korištena je regresijska i korelacijska analiza.

Deskriptivna statistika ili opisna statistika temelji se na potpunom obuhvatu statističkog skupa, čiju masu podataka organizirano prikuplja, odabire, grupira, prezentira i interpretira dobivene rezultate analize. Na taj način se, izračunavanjem različitih karakteristika statističkog skupa, sirova statistička građa svodi na lakše razumljiv i jednostavniji oblik. Podaci se prikazuju u tabličnim i grafičkim oblicima, koji omogućavaju i olakšavaju donošenje zaključaka o pojavama.

U ovom istraživanju izvršit će se:

1. mjere centralne tendencije; aritmetička sredina, medijan, standardna devijacija, te minimum i maksimum, srednje vrijednosti i pokazatelji raspršenosti vrijednosti oko srednjih vrijednosti.
2. grupiranje podataka po državama i, te zbrajanje podataka svih poduzeća koji pripadaju određenom indeksu, uređivanje osnovnih bitnih podataka koje daju informacije o veličini skupa, visini nekih odabranih pokazatelja,
3. grafičkim i tabelarnim prikazivanjem osnovnih statističkih vrijednosti; struktura poduzeća prema zemlji u kojoj ima poslovanje, te stupnju neovisnosti.

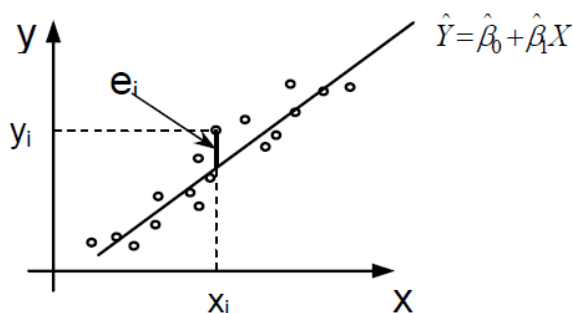
Pod *korelacijom* podrazumijeva se međuovisnost ili povezanost slučajnih numeričkih varijabli. U skladu s veličinom dobivenih rezultata moći će se zaključiti smjer i intenzitet korelacije među promatranim varijablama.

U istraživanju izračunat će se Pearsonov koeficijent linearne korelacije, tj. veza među pokazateljima poslovanja. Isto tako, rezultati istraživanja bi trebali pokazati postoji li korelacija između kvalitete dobiti, ROA, novčanog tijeka od poslovnih aktivnosti, ukupnog prihoda i ukupne imovine.

Zadaća *linearne regresijske analize* je da pronade analitičko-matematički oblik veze između jedne zavisne varijable i jedne ili više nezavisnih varijabli, a osim toga, na temelju tog modela mogu se vršiti i određena predviđanja. Regresijski modeli mogu biti linearni i nelinearni, a mogu se razlikovati jednostavna i višestruka regresija, koje se razlikuju u broju nezavisnih varijabli.¹¹¹ Jednostavni regresijski model ima sljedeći oblik:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + e$$

gdje je Y_i vrijednost zavisne varijable za svaki i , β_0 i β_1 su nepoznati parametri, X_i je vrijednost nezavisne varijable za svaki i , a e je slučajna pogreška za svaki i . Varijable x i y mogu se prikazati na dijagramu rasipanja, a ako se na njemu povuče pravac, on ima oblik:

Slika 2. Dijagram rasipanja između varijabli x i y s ucrtanim regresijskim pravcem

Izvor: Pivac, S., (2010): Statističke metode, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split, str. 255.

¹¹¹ Pivac, S., (2010): Statističke metode, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split, str. 255.

Dakle, procjenjuje se regresijski model:

$$\text{Kvaliteta dobiti} = \beta_0 + \beta_1 * \text{neovisnost vlasništva} + \beta_2 * \text{ROA} + \beta_3 * \text{zaduženost} + \beta_4 * \text{veličina} + \beta_5 * \text{djelatnost}$$

Definiranje varijabli:

- Kvaliteta dobiti je mjerena ACCR pokazateljem. Obračunske veličine predstavljaju kvalitetu dobiti i one se definiraju kao:¹¹²

$$\text{Obračunske veličine (ACCR)} = (\Delta\text{CUAS} - \Delta\text{CASH}) - (\Delta\text{CULI} - \Delta\text{LOAN} - \Delta\text{TAXA}) - \text{DEPR}$$

gdje je:

- ΔCUAS = promjena u tekućoj imovini,
- ΔCASH = promjena u gotovini i gotovinskim ekvivalentima
- ΔCULI = promjena u tekućim obvezama,
- ΔLOAN = promjena u dugovima izraženo unutar tekućih obveza,
- ΔTAXA = promjena u iznosu poreza na dobit, i
- DEPR = deprecijacija/amortizacija.

Obračunske veličine su podijeljene s ukupnom imovnom u promatranoj godini. Što je vrijednost obračunskih veličina bliža 0, to je veća kvaliteta dobiti, i obrnuto, što su obračunske veličine veće, to je manja kvaliteta dobiti.

- Neovisnost vlasništva mjerena indeksom neovisnosti poduzeća o vlasnicima mjerena BvD pokazateljem.

Indeksi neovisnosti poduzeća o vlasnicima predstavljaju:

- *Indeks A* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare, od kojih nijedan nema više od 25% izravnog ili ukupnog vlasništva.

Dodatna kvalifikacija predstavlja:

A +: poduzeća s 6 ili više registriranih dioničara čiji je postotak vlasništva poznat,

¹¹² Tapia, B.A., Fernandez, T.T. (2011): Accruals, cash flows and earning in european privately held firms, University de Leon, str. 142.

A: kao gore navedeno, ali uključuje poduzeća s 4 ili 5 registriranih dioničara,
A-: kao gore navedeno, ali uključuje poduzeća s 1 do 3 registriranih dioničara.

- *Indeks B* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare, od kojih nijedan nema više od 50% vlasništva, a imaju jedan ili više dioničara s postotkom vlasništva iznad 25%.

Kvalifikacija B+, B i B- je dodijeljena prema istim kriterijima koji se odnose na indeks A.

- *Indeks C* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare s ukupnim vlasništvom iznad 50%.

Indeks C + pripisuje se poduzećima koji imaju indeks C u kojima je zbroj izravnog postotka vlasništva 50,01% ili više. To znači da poduzeća sigurno ne ispunjavaju uvjete indeksa D (budući da ne može imati nepoznatog direktnog dioničara s 50,01% ili više).

- *Indeks D* se dodjeljuje poduzećima koja imaju registrirane dioničare s izravnim vlasništvom iznad 50%.

- *Indeks U* se dodjeljuje poduzećima koje ne spadaju u kategorije A, B, C ili D, koji ukazuje na nepoznati stupanj neovisnosti.

Ocjena A indeksa predstavlja najvišu ocjenu neovisnosti poduzeća o vlasnicima, odnosno najmanju koncentraciju vlasnika.

BvD vrijednosti su kreirane na način da je kreirana rangirana varijabla gdje je poduzećima sa stupnjem neovisnosti D dodijeljena vrijednost 1 jer je riječ o najmanjem stupnju neovisnosti dok je svaka naredna manja ocjena imala rast stupnja neovisnosti.

- Profitabilnost mjerena pokazateljem povrata na imovinu (ROA) koji se dobiva kao omjer neto dobiti i aktive u tekućoj godini.
- Zaduženost je pokazatelj izvora aktive koji se dobiva kao omjer obveza poduzeća i aktive. Veća vrijednost ukazuje na veću zaduženost.
- Veličina poduzeća promatrana je kroz vrijednost imovine poduzeća, gdje su poduzeća s većom imovinom ujedno i veća poduzeća. Kao pokazatelj veličine poduzeća koristi se logaritmirana vrijednost ukupne imovine.

- Djelatnosti se definiraju kroz 3 kategorije, kao primarne, sekundarne i tercijarne. Primjenom dummy označavanja poduzeća koja posluju u tercijarnom sektoru su označena kao 1, dok su ostala poduzeća označena kao 0. Razlog tome je što se najviše poduzeća bavi s djelatnosti iz tercijarnog sektora pa se njemu dodijelila vrijednost 1.

4.3. Rezultati istraživanja utjecaja kvalitete financijskog izvještavanja na neovisnost poduzeća o vlasnicima

4.3.1. Deskriptivna analiza podataka

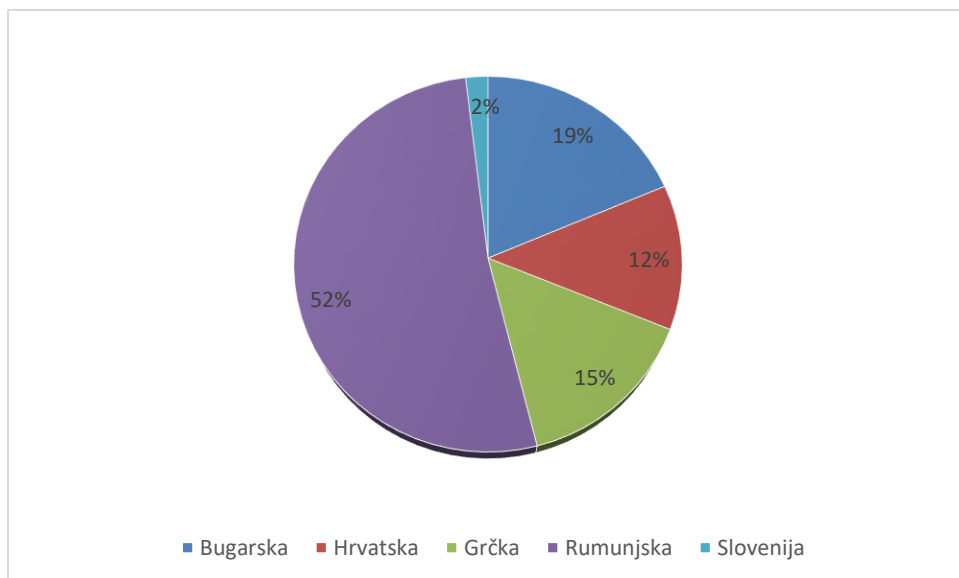
U tablici 5 se može vidjeti da ukupan uzorak sačinjava 1205 poduzeća, iz distribucije frekvencija može se uočiti da su u uzorku u najvećem broju zastupljena poduzeća iz Rumunjske (627), dok najmanji broj poduzeća dolazi iz Slovenije (23), odmah iza Hrvatske (150).

Tablica 5: Poduzeća prema državi u kojoj su registrirana

Zemlja	Broj poduzeća
Bugarska	225
Hrvatska	150
Grčka	180
Rumunjska	627
Slovenija	23
Ukupno	1205

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

Na grafu 1 se može vidjeti da je najveća zastupljenost u Rumunjskoj što čini 52% poduzeća u uzorku, zatim ide Bugarska s 19%, Grčka s 15%, Hrvatska s 15% te na kraju Slovenija sa svega 2%.

Graf 1: Prikaz relativne zastupljenosti poduzeća prema zemljama

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

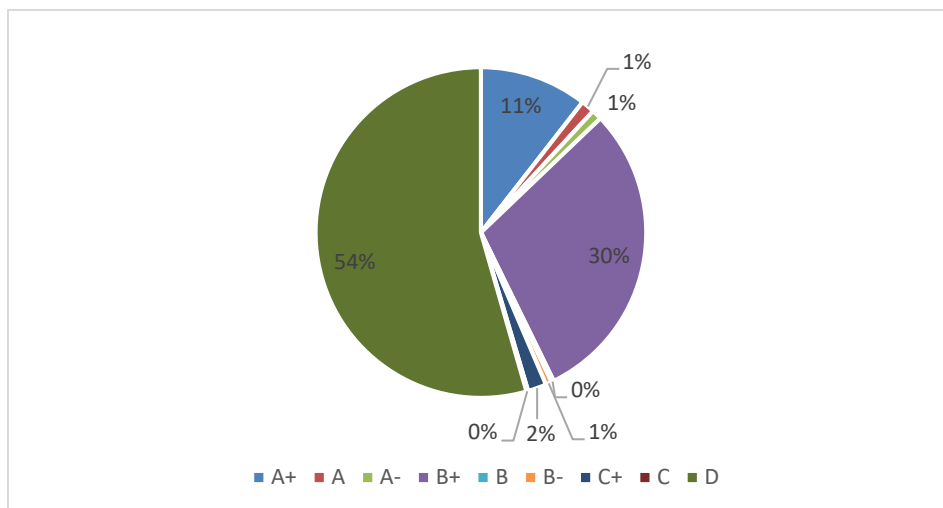
Iz tablice 6 se može uočiti da najveći broj poduzeća ima D razinu neovisnosti. Dakle, imaju registrirane dioničare s izravnim vlasništvom iznad 50%, te je riječ o najnižoj razini neovisnosti sa 656 poduzeća, dok visoku razinu neovisnosti A+ ima 127 promatranih poduzeća. I još možemo istaknuti indeks B+ koji ima 360 poduzeća u odabranom uzorku.

Tablica 6: Distribucija frekvencija indeks stupnja neovisnosti vlasništva

Stupanj neovisnosti	Broj poduzeća
A+	127
A	16
A-	12
B+	360
B	3
B-	7
C+	22
C	2
D	656
Ukupno	1205

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

Na grafu 2 se može vidjeti da 54% poduzeća ima D stupanj neovisnosti u 2015. godini, zatim 30% poduzeća ima B+, 11% ima A+, dok ostali indeksi predstavljaju svega nekoliko poduzeća.

Graf 2: Prikaz relativne distribucije vrijednosti poduzeća prema stupnju neovisnosti poduzeća o vlasnicima

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

Vrijednosti kvalitete dobiti, ROA pokazatelj profitabilnosti, novčanog tijeka od poslovnih aktivnosti i veličina poduzeća mjerena ukupnom imovinom obrađene su i metodama deskriptivne analize gdje dobivene vrijednosti prikazuju srednje vrijednosti i pokazatelje raspršenosti omjera sa ukupnom imovinom, dok je vrijednost ukupne imovine logaritmirana.

Iz tablice deskriptivne statistike može se uočiti da je prosječan omjer kvalitete dobiti i ukupne imovine poduzeća -0,30 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 8,18. Medijan vrijednost -0,03 upućuje na zaključak da je polovica poduzeća imala omjer manji ili jednak -0,03, dok je polovica imala omjer veći od -0,303. Vrijednost omjera se kretala u rasponu od -259,49 do 60,69.

Tablica 7: Deskriptivna statistika

		Kvaliteta dobiti/ukupna imovina	ROA	Novčani tijek od posl.aktivnosti/ukupna imovina	Log ukupna imovina
N	ispravno	1205,00	1204,00	1205,00	1205,00
	nedostaje	,00	1,00	,00	,00
Aritmetička sredina		-0,30	-0,08	0,00	6,82
Medijan		-0,03	0,00	0,02	6,87

Standardna devijacija	8,18	0,93	0,68	1,13
Minimum	-259,49	-22,12	-22,11	2,52
Maksimum	60,69	2,22	2,30	10,24

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

U nastavku je prikazana prosječna vrijednost omjera prema promatranim zemljama.

Iz 8. tabličnog prikaza se može uočiti da su u prosjeku najuspješnije poslovanje bilježila poduzeća iz Slovenije koja su jedina u promatranom uzorku zabilježila prosječan pozitivan ROA pokazatelj profitabilnosti sa 0,016, dok su poduzeća iz Bugarske iskazivala u prosjeku najneprofitabilnije poslovanje sa prosječnim ROA od -0,146. Hrvatska ima u 2015.godini prosječni pokazatelj profitabilnosti ROA -0,009, što je pozicioniralo odmah iza Slovenije.

Tablica 8: Uspješnost poslovanja i veličina poduzeća prema zemljama

Zemlja	Broj poduzeća	Prosjek od kvaliteta dobiti/ukupna imovina	Prosjek od novčani tok/ukupna imovina	Prosjek od ROA	Prosjek od log(ukupna imovina)
Bugarska	225	-1,594	0,002	-0,146	6,666
Hrvatska	150	0,006	0,028	-0,009	7,629
Grčka	180	-0,050	0,006	-0,023	7,933
Rumunjska	626	0,019	-0,020	-0,091	6,312
Slovenija	23	-0,068	0,065	0,016	7,933
Ukupno	1204	-0,296	-0,004	-0,079	6,816

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

4.3.2. Korelacijska i regresijska analiza

Na temelju rezultata korelacijske analize utvrdile su se samo slabe veze, može se zaključiti da je najveća korelacija između veličine poduzeća i zaduženosti na uzorku od 1082 poduzeća: 0,079. To predstavlja slabu i pozitivnu vezu između promatranih varijabli, odnosno ako je neko poduzeće veliko može se očekivati da ima i veću zaduženost. Prema rezultatima iz

tablice 9 može se vidjeti da je između varijabla BvD indeks i veličine poduzeća empirijska signifikantnost statistički značajna i iznosi $\alpha = 0,9\%$, što je manje $\alpha < 5\%$.

Tablica 9: Korelacijska analiza između pokazatelja poslovanja

		BvD Indeks	ROA	Zaduženost	Veličina poduzeća
BvD Indeks	Pearsonov test korelacije	1	,031	,068*	,047
	Signifikantnost		,304	,026	,121
	Broj poduzeća	1082	1082	1082	1082
ROA	Pearsonov test korelacije	,031	1	-,058	,008
	Signifikantnost	,304		,056	,787
	Broj poduzeća	1082	1082	1082	1082
Zaduženost	Pearsonov test korelacije	,068*	-,058	1	,079**
	Signifikantnost	,026	,056		,009
	Broj poduzeća	1082	1082	1082	1082
Veličina poduzeća	Pearsonov test korelacije	,047	,008	,079**	1
	Signifikantnost	,121	,787	,009	
	Broj poduzeća	1082	1082	1082	1082

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

U tablici 10 ANOVA prikazani su podatci o protumačenim, neprotumačenim i ukupnim odstupanjima ocijenjenog modela, te vrijednost F-testa s empirijskom signifikantnosti. Na temelju empirijske F vrijednosti u iznosu od 28,928 donosi se zaključak da je procijenjeni model kao cjelina statistički značajan. Također se može zaključiti i preko empirijska p vrijednost $< 0,001$.

Tablica 10: ANOVA ocijenjenog regresijskog modela

ANOVA^a

Model	Zbroj kvadrata odstupanja	Stupnjevi slobode	Sredina kvadrata odstupanja	F-omjer	Signifikantnost
Između uzoraka	8690,226	5	1738,045	28,928	,000 ^b
Unutar uzoraka	71738,191	1194	60,082		
Ukupno	80428,416	1199			

a. Zavisna varijabla: ACCR (mil)

b. Nezavisne varijable: konstantni član, veličina poduzeća, ROA, d_sektor, BvD Indeks, Zaduženost

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

Iz tablice 11 može se donijeti zaključak o reprezentativnosti ocijenjenog regresijskog modela. Vrijednost koeficijenta korelacije iznosi 0,763 i pokazuje pozitivnu i jaku linearnu vezu između varijabli modela. Vrijednost koeficijenta determinacije iznosi 0,582. Dakle, ovim modelom protumačeno je 58,2% sume kvadrata ukupnih odstupanja zavisne varijable od njene aritmetičke sredine. Protumačenost ocijenjenog modela je srednje visoka, što predstavlja dobru reprezentativnost. Korigirani koeficijent determinacije iznosi 0,580 i standardna greška ocijenjene regresije je 50,292.

Tablica 11: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti**Pregled modela^b**

Model	Koeficijent korelacije	Koeficijent determinacije	Korigirani koeficijent determinacije	Standardna greška
1	,763 ^a	,582	,580	50,292

a. Nezavisne varijable: konstantni član, Veličina poduzeća, ROA, d_djelatnost, BvD Indeks, zaduženost

b. Zavisna varijabla: ACCR (mil)

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

U tablici 13. prikazane su vrijednosti ocijenjenih parametara, njihove standardne greške, empirijski t-omjeri i statistika kolinearnosti.

Analički izraz konačnog modela je:

$$\hat{y}_i = -3,724 - 0,027x_{1i} + 0,245x_{2i} + 3,025x_{3i} + 0,178x_{4i} + 0,509x_{5i}$$

U modelu su statistički značajni parametri uz ROA, koeficijent zaduženosti i veličina poduzeća uz nivo signifikantnosti od 5%. Ostale varijable nisu statistički značajne ni pri razini signifikantnosti od 5%, ni pri razini od 10%. Porast ROA pozitivno statistički utječe na kvalitetu dobiti povećanjem za 3,025. Također, porast koeficijenta zaduženosti statistički značajno utječe na kvalitetu dobiti, u smislu njegovog povećanja za 0,178. Isto tako, veličina poduzeća pozitivno statistički utječe na kvalitetu dobiti povećanjem za 0,509.

Također je ispitan problem multikolinearnosti, koji se može pojaviti ako postoji visoka zavisnost dviju ili više nezavisnih varijabli. Kako bi se utvrdilo postoji li taj problem, ispituju se vrijednosti pokazatelja tolerancije i vrijednost faktora inflacije varijance. Mjera tolerancije ne bi smjela biti manja od 20%, dok VIF ne bi smio biti veći od 5.¹¹³ Kroz tablicu je vidljivo kako svi parametri potvrđuju toleranciju veću od 20% i VIF manji od 5, i time se dolazi do zaključka da ne postoji navedeni problem.

Tablica 12: Ocijenjeni linearni regresijski model utjecaja indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti

Model	Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	t	Sig.	Statistika kolineranosti	
	B	Standardna greška	Beta			Tolerancija	VIF
(Konstantni član)	-3,724	1,458		-2,554	,011		
BvD Indeks	-0,027	0,193	-0,004	-0,140	,889	,983	1,017
d_djelatnost	0,245	0,449	0,015	0,546	,585	,995	1,005

¹¹³ Pivac, S., (2010.): Statističke metode, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split, str. 326.

ROA	3,025	0,276	0,343	10,959	,000	,764	1,308
Zaduženost	0,178	0,060	0,093	2,964	,003	,766	1,306
Veličina poduzeća	0,509	0,207	0,070	2,463	,014	,931	1,074

Izvor: Rad autorice na uzorku iz baze podataka Amadeus

U tablici 12 signifikantnost BvD indeksa je statistički neznčajna jer je α veća od 5%. Može se zaključiti da ne postoji utjecaj niti ovisnost indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti.

Stoga, na temelju rezultata regresijske analize ne može se prihvatiti postavljena hipoteza koja glasi: Veća neovisnost poduzeća o vlasnicima smanjuje kvalitetu financijskog izvještavanja.

5. ZAKLJUČAK

Kako bi poduzeće imalo što više priljeva stranog kapitala, moraju se kreirati i objaviti što kvalitetniji financijski izvještaji. Stoga, sve informacije u izvještajima moraju biti istinite, važne, pouzdane i pravodobne kako bi se povećalo povjerenje investitora. No, problem nastaje što se danas računovođe i menadžeri često koriste raznim manipulacijama i tada kreditori i investitori sumnjaju u istinitost i objektivnost financijskih izvještaja. Koriste se raznim računovodstvenim trikovima kako bi došli do novih ulagača, nekih svojih privatnih ciljeva ili pak povoljnijih kredita.

Jedan od najčešćih načina manipuliranje je taj da u suvremenom računovodstvu postoji više računovodstvenih metoda koje obuhvaćaju iste poslovne promjene između kojih menadžeri mogu birati, tj. imaju slobodu izbora i tako mogu prekriti mnogobrojne nedostatke u financijskih izvještajima. Također, korištenje fleksibilnosti unutar regulatornih okvira je ostavljeno dovoljno prostora da računovođe mogu stvoriti što povoljniju sliku o poduzeću. Danas se sve više menadžera odlučuje za manipuliranje jer je veoma mala vjerojatnost da će se ona i otkriti.

Cilj rada je bio utvrditi utjecaj neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu financijskog izvještavanja. Istraživanje je provedeno na bazi podataka Amadeus, sva velika poduzeća uzeta su s područja jugoistoka Europe, čije su države članice Europske unije. U empirijskom dijelu provele su se dvije analize kako bi se potvrdili rezultati: korelacijska i regresijska analiza.

Kod korelacijske analize došlo se do zaključka da su između varijabli utvrđene samo slabe veze korelacije. Dok su u regresijskoj analizi statistički značajni parametri ROA, koeficijent zaduženosti i veličina poduzeća uz nivo signifikantnosti od 5%. Na ACCR pokazatelj kvalitete dobiti nije utvrđen značajan utjecaj BvD indeksa i djelatnosti. U konačnici, može se zaključiti da ne postoji utjecaj niti ovisnost indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti. Tako da se početno postavljena hipoteza može odbiti, nije se uspjelo dokazati da veća neovisnost poduzeća o vlasnicima smanjuje kvalitetu financijskog izvještavanja.

LITERATURA

1. Aishah, H., Devi, H., Devi, S. (2008): Bord characteristic, ownership structure and earnings quality: Malaysian evidence, *Research in Accounting in Emerging Economies*, Vol. 8, str. 97–123.
2. Alves S. (2012): Ownership Structure and Earnings Management: Evidence from Portugal, *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 6(1), str. 57-74.
3. Aljinović Barać, Ž. (2016): Računovodstvo novčanih tijekova, nastavni materijali uz predavanja, Ekonomski fakultet, Split.
4. Bartulović, M. (2013): Regulatorni okvir financijskog izvještavanja, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu.
5. Belak, V. (2008): Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje, *Računovodstvo, revizija i financije*, broj 8, str. 13-23.
6. Belak, V. (2009): Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja prema novom MRS-u 1, *Računovodstvo, revizija i financije*, 10, str. 46-54.
7. Bureau van Dijk (2016): BvD Independence Indicator, Internet, raspoloživo na: https://help.bvdinfo.com/mergedProjects/WHDOTNETOWNERSHIP_EN/Ownership/BVDI_NDIN_NEW.htm, (14.11.2016.)
8. Cirkveni, T. (2013): Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku, *Računovodstvo, revizija i financije*, 1, str.199-202.
9. Dechow, P.M., Schrand, C.M., (2004): Earnings Quality, Research Foundation od CFA Institute, USA.
10. Dechow, P., W. Ge i C. Schrand. (2010): Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences, Social Science Research Network, Internet, dostupno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1485858.

11. Givoly, D., Hayn, C.K., Katz, S.P. (2010): Does Public Ownership of Equity Improve Earnings Quality, American Accounting Association, Vol. 85, No. 1, str. 195-225.
12. Gulin, D. (2002): Manipulacije na financijskim tržištima i njihov utjecaj na financijske izvještaje, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 1-13.
13. Gulin, D. et al., (2006.): Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
14. Gulin, D., Janković, S., Dražić-Lutitsky, I., Perčević, H., Peršić, M., Vašiček, V. (2011): Upravljačko računovodstvo, RiF, Zagreb.
15. Gulin, D., Perčević H., (2013): Financijsko računovodstvo i izabrane teme, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
16. Guzić, Š., (2013.): Bilješke uz financijska izvješća, Računovodstvo, revizija i financije 1, str. 203-215.
17. Huzanić, B. (2015): Kreativno računovodstvo i utjecaj na poreze, RRIF, broj 5, str. 26-33.
18. Jensen, M. C. i Meckling, W. H. (1976): Theory of the Firm: Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure, Journal of Financial Economics, 3 (4), str. 305-360.
19. Kiatapiwat, W. (2010): Controlling shareholders, audit committee effectiveness and earnings quality: The case of Thailand, Dissertation, University of Maryland.
20. Krivogorsky, V., Burton, F.G. (2011): Dominant Owners and Financial Performance of Continental European Firms, San Diego State University and Brigham Young University, Vol. 11, No. 1, str. 191-221.
21. Leković, M., Arsenović, S. (2013): Uloga i značaj kvalitetnog finansijskog izvještavanja, Fakultet za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja
22. Mitton, T. (2002): A Cross-Firm Analysis of the Impact of Corporate Governance on the East Asian Financial Crisis, Brigham Young University, Journal of Financial Economics 64(2): 215-241.
23. Meigs R.F., Meigs W.B. (1999): Računovodstvo: Temelj poslovnog odlučivanja, Hrvatska tiskara d.d., IX izdanje, Zagreb.

24. Metode znanstvenih istraživanja, Internet, dostupno na: http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/METODE_ZNANSTVE_NIH_ISTRAZIVANJA.pdf (15.02.2017.)
25. Narodne novine, (2006): Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 140. <http://narodne-novine.nn.hr/>
26. Narodne novine, (2009): Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 136. <http://narodne-novine.nn.hr/>
27. Narodne novine, (2015): Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 78. <http://narodne-novine.nn.hr/>
28. Narodne novine (2015): Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 86. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/>
29. Narodne novine, (2015): Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 78. dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/>
30. Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne Novine d.d., Zagreb, broj 78. <http://narodne-novine.nn.hr/>
31. Negovanović, M. (2010): Kreativno računovodstvo- I. dio, RRIF, broj 12, str. 38-46.
32. Negovanović, M. (2011): Kreativno računovodstvo- II. dio, RRIF, broj 1, str. 184-189.
33. Negovanović, M. (2011): Kreativno računovodstvo i krivotvorenje financijskih izvještaja- III. dio, RRIF, broj 3, str. 82-87.
34. Negovanović, M. (2011): Otkrivanje zlouporaba u financijskim izvještajima, RRIF, broj 6, str. 48-57.
35. Pervan, I. (2004): Usklađenost okvira financijskog izvješćivanja u Hrvatskoj, Bugarskoj i Rumunjskoj sa zahtjevima Europske unije, Financijska teorija i praksa, 28 (4), str. 469-485.
36. Pivac S. i Šego B. (2006): Statistika, Alka Script, Zagreb.

37. Ramljak, B., Anić-Antić, P. (2009): Potrebe za informacijama institucionalnih investitora na tržištu kapitala Republike Hrvatske u procesu donošenja odluke o investiranju u dionice kotirajućih poduzeća, *Ekonomski pregled*, 60 (7-8), str. 332-347.
38. Schleifer, A. i Vishny, R. (1997): Management Entrenchment: the Case of Manager – Specific Investments, *Journal of Financial Economics*, 25 (1), str. 123-139.
39. Scott, W.R. (2009): *Financial Accounting Theory*: Prentice Hall PTR., Canada, Toronto.
40. Skupina autora, (2008): *Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
41. Skupina autora, (2011): *Računovodstvo poduzetnika sa primjerima knjiženja*, RRiF, Zagreb.
42. Šestanović, A., Vukas, J, Stojanović, M., (2015): Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, Internet, dostupno na: hrcak.srce.hr/file/213171
43. Šodan, S., (2014.): *Modeliranje utjecaja računovodstva fer vrijednosti na kvalitetu objavljenih financijskih performansi*, doktorska disertacija, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split.
44. Tapia, B.A., Fernandez, T.T. (2011): *Accruals, cash flows and earning in european privately held firms*, University de Leon, str. 133-156.
45. Tendeloo, B.V., Vanstraelen, A. (2005): *Earnings Management and Audit Quality in Europe: Evidence from the Private Client Segment Market*, University of Antwerp and Maastricht University.
46. Tipurić, D. (ur.) (2008): *Korporativno upravljanje*, Sinergija, Zagreb.
47. Velury, U., Jenkins, D.S. (2006): Institutional ownership and the quality of earnings, *Journal of Business Research*, Vol. 59, str. 1043–1051.
48. Zelenika, R. (2000): *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka.
49. Žager, K. i dr. (2008): *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb.

50. Žager K., Tušek, B., Vašiček V., Žager, L. (2007): Osnove računovodstva – računovodstvo za neračunovođe, Sveučilišna tiskara Zagreb d.o.o., Zagreb.

TABLICE:

Tablica 1: Kriterij za definiranje poduzetnika prema ZOR-u

Tablica 2: Struktura bilance

Tablica 3: Račun dobiti i gubitka

Tablica 4: Izvještaj o promjenama kapitala

Tablica 5: Poduzeća prema državi u kojoj su registrirana

Tablica 6: Distribucija frekvencija indeks stupnja neovisnosti vlasništva

Tablica 7: Deskriptivna statistika

Tablica 8: Uspješnost poslovanja i veličina poduzeća prema zemljama

Tablica 9: Korelacijska analiza između pokazatelja poslovanja

Tablica 10: ANOVA ocijenjenog regresijskog modela

Tablica 11: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja indeksa neovisnosti poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti

Tablica 12: Ocijenjeni linearni regresijski model utjecaja indeksa neovisnost poduzeća o vlasnicima na kvalitetu dobiti

GRAFOVI:

Graf 1: Prikaz relativne zastupljenosti poduzeća prema zemljama

Graf 2: Prikaz relativne distribucije vrijednosti poduzeća prema stupnju neovisnosti poduzeća o vlasnicima

SLIKE:

Slika 1: Sadržaj izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja

SAŽETAK

Financijski izvještaji su pisana izvješća o stanju poduzeća, ona služe investitorima, kreditorima i ostalim vanjskim korisnicima kako bi dobili potrebne informacije o financijskom stanju i uspješnosti poduzeća. Menadžment mora osigurati da se financijski izvještaji objavljuju kako bi korisnici mogli na temelju njih donijeti poslovne odluke kojima će ostvariti željene ciljeve i interese. Problem nastaje kada menadžment odluči manipulirati bilančnim pozicijama u financijskim izvještajima zbog stvaranja što povoljnije slike poduzeća.

Istraživanjem se htjela utvrditi kako i u kojoj mjeri indeks neovisnosti poduzeća o vlasnicima utječe na kvalitetu financijskog izvještavanja na području jugoistoka Europe. Indeksi neovisnosti pokazuju stupanj neovisnosti poduzeća s obzirom na njegove dioničare. Uzorak se koristio na 1205 aktivna, velika i listana poduzeća, a pokazatelji su se mjerili za 2014. i 2015. godinu.

Rezultati su pokazali da najveći broj poduzeća ima D razinu neovisnosti. Dakle, imaju registrirane dioničare s izravnim vlasništvom iznad 50%, te je riječ o najnižoj razini neovisnosti sa 656 poduzeća, dok visoku razinu neovisnosti A+ ima 127 promatranih poduzeća. Kroz regresijsku analizu došlo se do zaključka da se ne može prihvatiti početna hipoteza, što znači da veća neovisnost poduzeća o vlasnicima smanjuje kvalitetu financijskog izvještavanja.

Ključne riječi: financijski izvještaji, manipulacije financijskim izvještajima, indeks neovisnosti poduzeća o vlasnicima

SUMMARY

The financial reports are formal record of the financial condition of the company. They provide investors, creditors and other external users with informations about company's financial position and performance. Management must ensure that the financial reports are published so that, based on them, users can make business decisions which will achieve desired goals and interests. The problem occurs when the management decides to manipulate balance sheet in the financial reports for creating rosy picture of a company.

The study was conducted to determine how the ownership independence impact on the financial reports quality in the southeast Europe. Independence indices show the degree of independence of a company with regard to its shareholders. The study was observed on 1205 active, large, and listed companies, and indicators were measured for the years 2014 and 2015.

The results showed that most of companies have indicator D of ownership independence. These 656 observed companies have the lowest level of ownership independence and they have registered direct-ownership shareholders of over 50% shares. The high degree of independence of A + has 127 observed companies. Through the regression analysis, it was concluded that an initial hypothesis can not be accepted, which means that greater ownership independence of the company reduces the quality of financial reporting.

Key words: financial reports, financial report manipulation, ownership independence